

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

RAČUNOVODSKA OBRAVNAVA ZAČETNIH PONUDB ŽETONOV

Ljubljana, 12. november 2018

MARŠA VOŠINEK

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Marša Vošinek, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Računovodska obravnava začetnih ponudb žetonov, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Aljošem Valentinčičem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 Začetna ponudba žetonov	3
1.1 Virtualna sredstva	4
1.2 Začetna ponudba žetonov	5
1.3 Na kratko o slovenskem trgu začetnih ponudb žetonov	6
2 Analiza tekočih projektov svetovnih odborov za računovodsko poročanje na temo računovodske obravnave virtualnih sredstev	9
2.1 FASB	9
2.2 ASBJ	10
2.3 CPA	11
2.4 IASB	11
2.5 AASB	12
2.6 Evropske države	15
3 Uporaba obstoječega okvirja Mednarodnih standardov računovodskega poročanja za računovodsko obravnavo začetne ponudbe žetonov	16
3.1 Denar in denarni ustrezniki v skladu z MRS 7 – Izkaz denarnih tokov	17
3.2 Finančni in kapitalski instrumenti v skladu z MRS 32 – Finančni instrumenti: Predstavitev in MSRP 9 – Finančni instrumenti	18
3.3 Neopredmetena sredstva v skladu z MRS 38 – Neopredmetena sredstva	20
3.4 Zaloge v skladu z MRS 2 – Zaloge	21
3.5 Predplačila	21
3.6 Časovne razmejitve	22
3.7 Lastna računovodska usmeritev (MRS 1 – Predstavljanje računovodskih izkazov)	25
3.8 Predlagana računovodska obravnava in primeri knjiženj	26
3.8.1 Računovodska obravnava virtualnih valut, prejetih v začetni izdaji sredstev	26
3.8.1.1 <i>Neopredmetena sredstva</i>	26
3.8.1.2 <i>Zaloge</i>	28
3.8.2 Računovodska obravnava izdanih žetonov v začetni ponudbi žetonov	29
3.8.3 Računovodska obravnava kupljenih žetonov v začetni ponudbi žetonov	31
3.8.4 Razkritja	32

3.8.4.1	Dodatna razkritja v skladu z MRS 38.....	35
3.8.4.2	Dodatna razkritja v skladu z MRS 2.....	36
3.9	Ali je tržna cena virtualnih sredstev tudi njihova poštena vrednost?	37
4	Opozorila regulatorjev	39
4.1	EBA	39
4.2	Evropski parlament.....	41
4.3	SEC	41
4.4	Drugi regulatorji.....	42
5	DAVČNA OBRAVNAVA POSLOVANJA Z VIRTUALNIMI VALUTAMI	42
	SKLEP.....	44
	LITERATURA IN VIRI.....	46

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Nekaj največjih slovenskih začetnih ponudb žetonov glede na tržno kapitalizacijo	7
Tabela 2:	Aktivnosti nekaterih evropskih držav k pripravi okvirja za računovodsko obravnavo virtualnih valut po podatkih iz januarja 2018.....	15
Tabela 3:	Začetno merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot neopredmetena sredstva	26
Tabela 4:	Kasnejše merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot neopredmetena sredstva	27
Tabela 5:	Začetno merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot zaloge	28
Tabela 6:	Kasnejše merjenje virtualnih sredstev, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot zaloge	29
Tabela 7:	Računovodska obravnavo stroškov rudarjenja	30
Tabela 8:	Začetno merjenje izdanih žetonov.....	31
Tabela 9:	Kasnejše merjenje izdanih žetonov	31
Tabela 10:	MSRP razkritja o virtualnih sredstvih izbranih podjetij.....	33

KAZALO SLIK

Slika 1:	Vrste virtualnih sredstev	5
Slika 2:	Gibanje vrednosti bitcoina med novembrom 2016 in novembrom 2018 v USD ..	12
Slika 3:	Primer razkritij v skladu z MRS 38	35
Slika 4:	Primer razkritij v skladu z MRS 2	36

UVOD

Od leta 2017 se eksponentno povečuje zanimanje za virtualna sredstva, med katerimi so najbolj množično uporabljane virtualne valute. Te so nastale z uporabo tehnologije veriženja blokov (ang. blockchain), ki je po mnenju nekaterih avtorjev eden izmed najpomembnejših tehnoloških dosežkov sodobnega časa in bo v prihodnosti tako pomembna, kot sta bila pojava telefonije in interneta. Ta tehnologija namreč predstavlja potencial za revolucijo najrazličnejših obstoječih panog, na primer finančnih storitev, medicine, energetike, tehnologije, telekomunikacij in javne uprave (volilni sistemi, način hranjenja podatkov idr.), in razvoj novih panog (Deloitte, 2018). V začetku novembra 2018 je tržna kapitalizacija virtualnih valut znašala 212 milijard ameriških dolarjev (v nadaljevanju USD), vrh je dosegla januarja 2018, ko je znašala 795 milijard USD (CoinMarketCap, 2018).

Banka Slovenije (2018) virtualne valute definira kot obliko nereguliranega digitalnega zapisa vrednosti, za katerega centralna banka ali drug državni organ ne jamči (saj ga ni izdal), ki ni vezan na fiat valuto in se lahko uporablja kot menjalno sredstvo. Bistvena prednost virtualnih valut, v primerjavi s tradicionalnimi denarnimi sredstvi, je, da so globalne valute (na primer 1 bitcoin v Sloveniji je enak 1 bitcoinu v Združenih državah Amerike) in na njih ne vplivajo makroekonomske spremenljivke, na primer obrestne mere, fiskalna politika idr.

Predmet tega magistrskega dela je druga oblika virtualnih sredstev, to so virtualni žetoni (ang. crypto-tokens).

Prvi virtualni žetoni so se pojavili 30. julija 2013, ko je podjetje Mastercoin z izvedeno prvo začetno ponudbo žetonov zbralo 500.000 USD. Danes je stanje na trgu žetonov precej tragično, saj je 95 % vseh izdanih žetonov izgubilo do 90 % ali več svoje vrednosti (Zupan, 2018). V prvih desetih mesecih leta 2018 je bilo izvedenih 930 začetnih ponudb žetonov (Coinschedule Limited, 2018), januarja 2018 pa je skupna tržna kapitalizacija virtualnih valut in žetonov presegala 700 milijard USD, desetih slovenskih virtualnih žetonov pa okoli 630 milijonov USD (Finance, 2018).

Začetna ponudba žetonov (ang. Initial coin offering ali ICO, termin izhaja iz angleškega izraza za prvo javno ponudbo delnic Initial public offering ali IPO) v praksi pomeni zbiranje kapitala z izoginitvijo strogim in velikokrat oholim zakonskim zahtevam, ki so prisotne pri standardnih načinih zbiranja kapitala – njihov namen je zaščita dobro poučenega vlagatelja – kot so kreditiranje, prva javna ponudba delnic in drugi načini. Z izdanimi žetoni podjetje dà tudi obljubo, ki je zapisana v t. i. beli knjigi (ang. whitepaper), ker pa trg virtualnih sredstev (še) ni reguliran, ta obljuba ni zavezujoča in torej imetnik žetonov (zaenkrat) nima pravne podlage za terjatve do izdajatelja. Kljub vsem milijonom do sedaj zbranega kapitala na ta način pa začetna ponudba žetonov ni hitra pot do zaslužka. Sam projekt zbiranja sredstev je namreč zelo kompleksen, tako finančno kot operativno, predvsem pa zakonodajno.

V povezavi z virtualnimi sredstvi na eni strani vlada euforia, na drugi strani pa vse večje zanimanje ter resna opozorila regulatorjev. Najbolj aktivni v pripravi regulative so lokalni davčni organi, regulatorji trga vrednostnih papirjev (predvsem iz naslova preprečevanja pranja denarja), Evropska centralna banka, Evropski bančni organ in Evropski parlament. Vsi so si enotni pri opozorilih glede neobstoja jamstva za unovčenje imetja za blago, storitve ali denar, o pomanjkanju regulative in nadzora pristojnih institucij in morebitnih, danes še neznanih, davčnih bremenih.

Nekaj je bilo v praksi tudi že povedanega o računovodski obravnavi virtualnih sredstev, a ker gre za relativno nov pojav, se računovodska obravnava teh sredstev, kot novih vrst sredstev, v izkazu finančnega položaja še ni popolnoma vzpostavila. Obstoječi računovodski standardi ne vsebujejo določil, ki bi posebej obravnavala tematiko virtualnih sredstev, poleg tega so nenehen tehnološki razvoj ter raznovrstni načini uporabe virtualnih sredstev krivi, da je težko postaviti statična pravila za vse udeležence na trgu virtualnih valut. Obravnava virtualnih valut namreč zahteva najprej podrobno razumevanje značilnosti tehnologije veriženja blokov, šele nato pa diskusijo o relevantni računovodski obravnavi (EY, 2018a, str. 1). Revizijske in svetovalne družbe ažurno izdajajo svoje poglede, razmišljanja in mnenja o računovodenju virtualnih sredstev, tematika je aktualna tudi že v organizacijah, ki na mednarodni ravni sprejemajo računovodske standarde (na primer v IASB in v FASB).

Namen magistrskega dela je s pomočjo strokovnih člankov, zapisnikov s srečanj odborov za pripravo računovodskih standardov, pisnih mnenj regulatorjev in davčnih organov ter praktičnih znanj, pridobljenih v okviru delovnih izkušenj na področju računovodenja začetnih ponudb žetonov, proučiti lastnosti izdanih žetonov in prejetih virtualnih valut v začetni ponudbi žetonov, v skladu z zahtevami v obstoječem okvirju Mednarodnih standardov računovodskega poročanja na eni strani ter z obstoječimi predlogi za računovodsko obravnavo začetnih ponudb žetonov na drugi strani.

Cilj magistrskega dela je pripraviti shemo računovodske obravnave virtualnih sredstev v povezavi z začetno ponudbo žetonov.

Na začetku magistrskega dela so pojasnjeni pojmi, ki so povezani z začetno ponudbo žetonov in so pomembni za razumevanje vsebine dela. V nadaljevanju je predstavljena analiza tekočih projektov svetovnih (tujih in slovenskega) odborov za računovodsko poročanje in evropskih držav na temo računovodske obravnave virtualnih sredstev, osrednji del magistrskega dela pa predstavljajo sheme knjiženj začetnih ponudb žetonov z uporabo obstoječega okvirja Mednarodnih standardov računovodskega poročanja.

V sklepnem delu so povzeta še opozorila nekaterih regulatorjev v zvezi z virtualnimi sredstvi in pojasnila Finančne uprave Republike Slovenije v zvezi z davčno obravnavo poslovanja z virtualnimi valutami. Na podlagi preučitve obstoječih računovodskih standardov, računovodskih usmeritev, uporabljenih v praksi, in mnenj posameznih odborov za

računovodsko poročanje magistrsko delo na koncu vključuje tudi razmišljanje o najverjetnejši računovodski obravnavi začetnih ponudb žetonov.

1 ZAČETNA PONUDBA ŽETONOV

Za lažje razumevanje vsebine magistrskega dela so v nadaljevanju navedene ali podane definicije pojmov, povezanih z virtualnimi sredstvi, ki so uporabljeni v besedilu.

Tehnologija veriženja blokov je nepretrgano zbiranje informacij, ki so med seboj povezane v kriptografsko zaščitene blokih. Vse transakcije z virtualnimi sredstvi, opravljene v nekem časovnem obdobju, se zbirajo na enem mestu, v bloku. Vsak blok vsebuje informacijo predhodnega bloka, podatke o transakciji in časovno komponento. Bloki so odporni na vdore, ki bi želeli spremeniti informacije v njih, saj so podatki razpršeni v celotnem omrežju. To pomeni, da se informacij, zapisanih v blokih, ne da nikoli več spremeniti (CryptoWorld, 2018).

Virtualna valuta (ang. cryptocurrency) je oblika nereguliranega digitalnega zapisa vrednosti, ki ga fizične in pravne osebe sprejemajo kot menjalno sredstvo in se lahko elektronsko prenaša, shranjuje in izmenjuje (Banka Slovenije, 2018). Najbolj znana virtualna valuta je bitcoin, za katero pa ni znano, kdo jo je zares ustvaril, saj njen ustvarjalec (ali ustvarjalci) deluje pod psevdonimom Satoshi Nakamoto.

Virtualni žeton je zamenljivo ali trgovalno sredstvo, ki ga podjetje izda v začetni ponudbi žetonov. V praksi sta najbolj razširjena **premoženjski žeton** (ang. security token) in **storitveni žeton** (ang. utility token), natančnejši definiciji sta podani v poglavju 1.2., pojavljajo pa se tudi hibridni žetoni (ang. hybrid tokens), ki imajo lastnosti tako premoženjskega kot storitvenega žetona, in t. i. barvni kovanci (ang. colored coins), katerih funkcija je upravljanje s tradicionalnim premoženjem z uporabo tehnologije veriženja blokov.

Rudarjenje (ang. mining) je postopek, v katerem zelo zmogljiva strojna in programska oprema izvaja računske postopke, s katerimi se procesirajo nakazila, varuje omrežje in skrbi za soglasje in usklajenost vseh udeležencev v tehnologiji veriženja blokov (FURS, 2018). Gre za postopek ustvarjanja novih virtualnih valut in virtualnih žetonov ter validacijo transakcij v tehnologiji veriženja blokov. Še zanimivost, po ocenah družbe Morgan Stanley bi lahko poraba električne energije le pri rudarjenju bitcoinov v letu 2018 dosegla raven letne porabe elektrike v Argentini ali raven porabe vseh električnih vozil na svetu skupaj, ki je pričakovana v letu 2025 (STA, 2018).

1.1 Virtualna sredstva

Preden lahko začnemo razmišljati o problematiki računovodske obravnave začetne ponudbe žetonov je potrebno razumeti, kaj so virtualna sredstva, kaj virtualne valute in kaj virtualni žetoni.

Virtualna sredstva, pogosteje imenovana kripto sredstva, so sredstva, zabeležena v digitalnem zapisu. Beseda kripto izvira iz kriptografskih varnostnih mehanizmov, ki so značilnost virtualnih sredstev.

Prva in najbolj poznana virtualna sredstva so virtualne valute, med katerimi je najbolj poznan bitcoin. Edina definicija virtualne valute v slovenski zakonodaji je zapisana v 3. členu Zakona o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma, ki virtualno valuto definira kot »digitalni zapis vrednosti, izdan s strani fizične ali pravne osebe, ki ni centralna banka ali javna institucija, uporabljen kot sredstvo za menjavo, ki se lahko elektronsko prenese, hrani ali izmenjuje in ki ni nujno vezan na tradicionalne (fiat) valute ter lahko predstavlja neposredno plačilno sredstvo med subjekti, ki jo sprejmejo.« Banka Slovenije (2018) pri tem poudarja še, da za virtualne valute ne jamči centralna banka ali drug državni organ. Jamstvo centralne banke ali drugega državnega organa je pomembno, ker denarju daje vrednost. Kovanci in bankovci sami po sebi namreč nimajo nobene vrednosti (razen izdelave), vrednost jim daje zaupanje uporabnikov, da bodo za njih kupili neko blago ali storitev. Denar torej uporabnikom daje kupno moč in ima neposreden vpliv na gospodarsko stanje v državi.

Virtualne valute se ustvarijo na spletu z uporabo zmogljive računalniške opreme, ki uporabnikom omogoča rudarjenje manjših vrednosti valut, ki poveča količino teh valut v obtoku. Zaradi uporabe tehnologije veriženja blokov je vsaka transakcija, ki je bila kadarkoli izvedena, zapisana v blokkih. Zaradi specifičnega načina uporabe tehnologije je vsaka enota unikatna in ne more biti ponarejena, s čimer je zagotovljena varnost sistema, posledično pa se povečuje tudi zaupanje vanj.

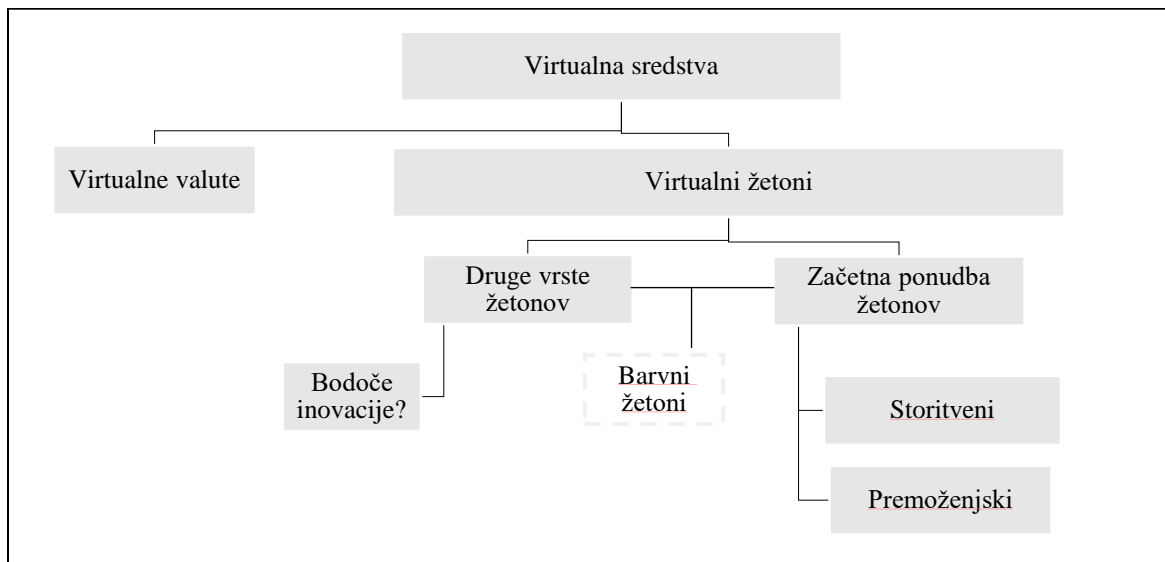
Z virtualnimi valutami se trguje na borzah, kjer jih je moč kupiti bodisi v zameno za plačilo v fiat valutah bodisi z zamenjavo drugih virtualnih valut. Vsaka transakcija je potrjena in shranjena v tehnologiji veriženja blokov. Imetje ima uporabnik shranjeno v e-denarnici (ang. e-wallet). Po podatkih Blockchain Luxembourg S.A. (2018a) število dnevniških transakcij z virtualnimi valutami po celem svetu v obdobju od januarja 2009 do avgusta 2018 nikoli ni preseglo 410.000 transakcij, kar predstavlja v primerjavi s tradicionalnim plačilnim sistemom, kjer se po podatkih Evropske centralne banke (2018a) samo v Evropski uniji dnevno izvrši 339 milijonov transakcij, le kapljico v morje.

Z iskanjem novih načinov financiranja so se pojavili tudi virtualni žetoni. Virtualni žetoni se v praksi delijo na premoženjske in storitvene žetone. Razlikovanje med obema vrstama virtualnih žetonov, ki v dosedanji praksi temelji predvsem na moči argumentacije, je

bistvenega pomena z vidika regulatornih in davčnih zahtev, posledično pa je različna tudi računovodska obravnava.

Slika 1: Vrste virtualnih sredstev

Vir: EY (2018a).

Pojav virtualnih sredstev v obliki, v kakršni jih najbolj množično uporabljamo danes, je sprožil tudi nove poslovne potrebe, nekatere izmed njih v preteklosti sploh niso obstajale, predvsem v IT-sektorju. Kot primere omenjenega lahko izpostavimo razvoj posebne in zelo zmogljive računalniške opreme za rudarjenje, povečano potrebo po podatkovnih skladiščih in pojav virtualnih borz.

1.2 Začetna ponudba žetonov

Začetna ponudba žetonov pomeni izdajo novih virtualnih sredstev z uporabo tehnologije veriženja blokov.

Pred začetno ponudbo žetonov, ICO, pojavlja se tudi kratica ITO (ang. Initial Token Offering), podjetje objavi t. i. belo knjigo (ang. whitepaper) – ta je podobna prospektu pri IPO – kjer je natančneje opisana izpolnitvena obveza izdajatelja žetonov, vključuje pa tudi vse ostale pomembne informacije, na primer:

- poslovno idejo (namen zbiranja sredstev);
- število žetonov, ki bodo izdani, in namen izdaje;
- znesek (želenih) sredstev, da bo izdaja žetonov uspešna;
- način poravnave nakupa (v fiat valuti ali z virtualnimi valutami);
- čas prodaje;
- možne popuste (na primer v predprodaji);

- pravico uporabe žetona itd.

Glede na to, kaj je izdajatelj žetona ponudil imetniku, ločimo dve vrsti žetonov:

- **storitveni žeton** – imetnik ga lahko porabi za nakup (običajno) storitve ali blaga, ki je predmet zbiranja sredstev, in
- **premoženjski žeton** – imetniku tak žeton lahko zagotavlja donos na vrednost žetona, udeležbo v projektu, deležu družbe itd. Zanje veljajo ista pravila kot za vrednostne papirje.

V letu 2017 sta bili globalno izvedeni 902 začetni ponudbi žetonov, od tega je 142 idej propadlo že pred zaključkom zbiranja sredstev, 276 pa po končani začetni ponudbi žetonov, 113 je domnevno propadlih projektov, saj že dalj časa ni jasnih novic o dogajanju in statusu projektov. Skupno je tako kar 59 % vseh začetnih ponudb žetonov iz leta 2017 neuspešnih, v skupni višini 190 mio EUR zbranih sredstev (Tokendata, 2018).

1.3 Na kratko o slovenskem trgu začetnih ponudb žetonov

Slovenci smo močno prisotni v kriptosvetu, »kriptoevforija« v Sloveniji traja že dobro leto. Po podatkih Icobench.com je Slovenija po številu začetnih ponudb žetonov na milijon prebivalcev na 5. mestu med državami sveta. Letos je Slovenska tehnološka skupnost, skupaj s pobudniki iz slovenske vlade, slovenskimi in tujimi izobraževalnimi, raziskovalnimi in strokovnimi organizacijami ter nevladnimi organizacijami in združenji, ustanovila (prvo) Evropsko blockchain središče. Po poročanju STA (2018) je: »Vizija središča [...] postati vodilna evropska platforma, ki bo združevala najrazličnejše deležnike in podpirala razvoj blockchain tehnologije.« Septembra 2018 je slovenska Hranilnica Lon postala prva finančna institucija na svetu, ki je omogočila nakup virtualnih valut na klasičnih bankomatih.

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj največjih slovenskih začetnih ponudb žetonov glede na tržno kapitalizacijo. Izmed vseh slovenskih podjetij, ki kotirajo na virtualni borzi imajo le žetoni 4 od 10 podjetij danes višjo vrednost kot so jo imeli ob začetni ponudbi. To so Hive, Ionomi, Suncontract in Rialto. V treh mesecih letošnjega leta so tako, kot posledica zloma bitcoina, investitorji izgubili 150 milijonov USD (Zupan, 2018).

Tabela 1: Nekaj največjih slovenskih začetnih ponudb žetonov glede na tržno kapitalizacijo

Ime projekta	Ideja	Zbrana sredstva (v mio USD)	Tržna kapitalizacija na dan 12. 11. 2018* (v mio USD)	Trenutno dogajanje
OriginTrail	Transparentnost dobavnih verig na osnovi tehnologije veriženja blokov	21,5	10,2	Produkt je v testiranju.
VouchForMe (InsurePal)	Platforma za različne panoge, ki deluje po metodi socialnega vplivanja	18	2,0	Končnega produkta še ni.
Tokens.net	Spletna menjalnica virtualnih valut	15	36,9	Menjalnica je bila uradno odprta julija letos, podatki o številu uporabnikov še niso na voljo.
Cofound.it	Pomoč podjetjem v svetu tehnologije veriženja blokov pri financiranju projektov in ustvarjanje kriptoeconomije	15	8,6	14. septembra 2018 je lastnik Cofound.it objavil novico, da se je z ustanovitelji odločil likvidirati podjetje, ker trg za njihov projekt ne obstaja več. Podjetje naj bi vsem imetnikom žetonov razdelilo preostala od zbranih sredstev. Podjetje bo likvidiral prvi slovenski »kriptostečajnik«.
Viberate	Množično financiran ekosistem žive glasbe, ki s pomočjo tehnologije veriženja blokov združuje glasbenike, glasbene agencije in organizatorje	12	9,4	Platforma deluje od leta 2016. Na njej je registriranih več kot 300 tisoč glasbenikov, 90 tisoč prizorišč, 2 tisoč glasbenih agencij in 500 tisoč dogodkov. Julija letos je banka Unicredit podjetju zaprla bančne račune.

se nadaljuje

Tabela 1: Nekaj največjih slovenskih začetnih ponudb žetonov glede na tržno kapitalizacijo (nad.)

Ime projekta	Ideja	Zbrana sredstva (v mio USD)	Tržna kapitalizacija na dan 12. 11. 2018* (v mio USD)	Trenutno dogajanje
				Podjetje Viberate je ustanovilo novo podjetje, ki bo kot varno in dolgoročno naložbo gradilo poslovno stolpnico v Ljubljani (Pikon, 2018).
Iconomi	Decentralizirana platforma za ustvarjanje kriptoskladov	10	56,1	Platforma deluje, podatkov o številu uporabnikov ni na voljo.
Rialto	Algoritem za arbitražo na virtualnih borzah in napovedi trgovanja	10	8,1	Platforma deluje od marca 2018. Podatkov o številu uporabnikov ni na voljo.
Hive (CoinAGENDA Global »Best ICO 2017 Winner«)	Platforma za faktoring, ki temelji na tehnologiji veriženja blokov	8	8,6	Hiveterminal deluje od 17. septembra 2018. Podatkov o številu uporabnikov še ni na voljo.
SunContract	Energetska tržnica za nakup elektrike neposredno pri proizvajalcu (torej brez stroškov posrednika)	2	3,9	Platforma deluje od aprila 2018. Po besedah ustanoviteljev je uporabnikov trenutno za eno večjo slovensko vas.

Vir: CoinMarketCap (2018).

Zaradi trenutno oholega računovodskega, davčnega in regulatornega okolja bo zanimivo spremljati, kako bodo spremembe tega področja vplivale na poslovanje in uspešnost slovenskih »ICO« podjetij v prihodnje.

2 ANALIZA TEKOČIH PROJEKTOV SVETOVNIH ODBOROV ZA RAČUNOVODSKO POROČANJE NA TEMO RAČUNOVODSKE OBRAVNAVE VIRTUALNIH SREDSTEV

Prve korake v smeri interpretacije računovodske obravnave je naredil avstralski odbor za računovodske standarde (ang. AASB), ki je Upravnemu odboru za mednarodne računovodske standarde (ang. IASB) poslal dokument za razpravo o virtualnih valutah. IASB se je v zvezi s področjem virtualnih valut sestel januarja 2018 in predlagal, da projekt prične izvajati kanadski odbor za računovodske standarde (ang. Canadian Accounting Standards Board). Aktivne so tudi ameriške računovodske organizacije. Chamber of Digital Commerce je pozval ameriški odbor za računovodske standarde (ang. FASB) k ureditvi področja virtualnih valut. Največji korak k usmeritvam glede računovodske obravnave pa je naredil japonski odbor za računovodske standarde (ang. ASBJ), ki je izdal nov standard o računovodenju virtualnih valut, ki je pričel veljati 1. aprila 2018 (ASBJ, 2018).

V Sloveniji je pobudo prevzel Slovenski inštitut za revizijo, ki je 17. oktobra 2018 sprejel pojasnilo k SRS 11 – Časovne razmejitve z naslovom Računovodsko izkazovanje žetonov začetne ponudbe. Pojasnilo je začelo veljati prvi dan po objavi v Uradnem listu (SIR, 2018).

Omenjeni organi za postavljanje standardov so si precej enotni pri predlogih o računovodski obravnavi virtualnih sredstev, ne strinjajo pa se glede smiselnosti in nujnosti ureditve tega področja. Njihova stališča povzemam v nadaljevanju.

2.1 FASB

Chamber of Digital Commerce, katere člani se ukvarjajo z inovacijami in vlaganjem v blockchain, je junija lani pozvala Ameriški odbor za računovodske standarde (FASB) k pripravi računovodskih usmeritev za pripoznavanje, merjenje, predstavitev in razkritja virtualnih valut in povezanih transakcij. V svojem pismu je zbornica predstavila predloge za računovodsko ureditev, podrobneje predstavljene v 3. poglavju magistrske naloge, ki jih je pripravila delovna skupina The Digital Assets Accounting Consortium (DAAC). To delovno skupino sestavljajo strokovnjaki za računovodstvo in tehnologijo veriženja blokov, vključeni so tudi relevantni organi za pripravo računovodskih standardov v (Chamber of Digital Commerce, 2017, str. 2).

Zbornica opozarja, da so si podjetja, ki imajo med svojimi sredstvi tudi virtualna sredstva, enotna, da zaradi neobstoja računovodskih usmeritev v praksi prihaja do različne računovodske obravnave v skladu z obstoječimi računovodskimi standardi. Zbornica to dejstvo izpostavlja tudi kot eno kritičnih za podjetja, ki bi rada investirala v tehnologijo veriženja blokov, kar bi lahko tudi zadrževalo gospodarsko rast, ustvarjanje novih delovnih mest ter raziskave, razvoj in inovacije v Združenih državah Amerike. Poleg tega naj bi podjetja imela velike težave pri iskanju revizorjev računovodskih izkazov, saj se zaradi

pomankanja usmeritev revizije virtualnih sredstev revizijske hiše izogibajo. Pisci poziva, naslovljenega na FASB, ugotavljajo še, da noben od obstoječih standardov ne odseva gospodarske narave virtualnih valut. Te bi po njihovem mnenju morale biti v računovodskih izkazih pripoznane komaj takrat, ko podjetje obvladuje z njimi povezane gospodarske koristi. Merjene pa bi morale biti po pošteni vrednosti, s spremembami vrednosti pripoznanimi v poslovnem izidu (Chamber of Digital Commerce, 2017, str. 4).

2.2 ASBJ

Japonski odbor za računovodske standarde (ASBJ) je marca 2018 izdal standard o računovodenju virtualnih valut, ki je pričel veljati 1. aprila 2018.

Odbor se je odločil, da se, ker jih ni mogoče uvrstiti v nobeno od obstoječih kategorij merjenja, virtualne valute v računovodskih izkazih prikazujejo v svoji, ločeni kategoriji. Odbor je standard pripravil na osnovi predpostavke, izhajajoče iz trenutnih tržnih dogajanj, da imajo podjetja virtualna sredstva v posesti bodisi z namenom ustvarjanja dobičkov zaradi sprememb njihovih vrednosti bodisi kot plačilno sredstvo. V skladu s tem je Odbor sklenil, da v primeru obstoja aktivnega trga, imetnik virtualnega sredstva nosi tveganje spremembe cene, zato se računovodska kategorija virtualna sredstva uvršča v poslovni model, katerega cilj je posedovanje sredstev z namenom ustvarjanja dobička iz sprememb vrednosti sredstev. Standard predpisuje merjenje virtualnih valut na dva načina. Če ima podjetje virtualne valute v lasti, jih meri (ASBJ, 2018):

- z uporabo tržne cene, če obstaja aktiven trg, definiran skladno z MSRP 13, za predmetno virtualno valuto, dobički ali izgube pa se prikazujejo v tekočem poslovnem izidu;
- po nabavni vrednosti, če aktivni trg ne obstaja, izgube se prikazujejo v tekočem poslovnem izidu in se nikoli več ne smejo stornirati, dobičkov pa podjetje (imetnik) ne sme pripoznati;
- če se aktivni trg spremeni v neaktivnega, je nabavna vrednost enaka zadnji razpoložljivi ceni na aktivnem trgu neposredno preden je ta postal neaktiven.

Vsaka prodaja virtualne valute mora biti v izkazu poslovnega izida pripoznana po neto principu, to pomeni, da se računovodsko prikaže razlika med prodajno ceno in knjigovodsko vrednostjo virtualne valute na dan transakcije (ASBJ, 2018, str. 5).

Sredstva, denominirana v virtualnih valutah, mora podjetje posebej razkriti, in sicer (ASBJ, 2018, str. 5):

- knjigovodsko vrednost sredstev, ki jih ima podjetje v svoji e-denarnici na dan računovodskih izkazov, ločeno na sredstva, merjena po pošteni (tržni) vrednosti (obvezno razkritje količine in vrednosti), in na sredstva, merjena po nabavni vrednosti;
- knjigovodsko vrednost sredstev na dan računovodskih izkazov, ki jih ima v imenu podjetja posrednik;

- virtualne valute nepomembnih vrednosti se lahko uskupinijo;
- razkritja niso obvezna, če je vrednost sredstev iz naslova virtualnih valut na dan računovodskih izkazov nepomembna v primerjavi z vsemi sredstvi podjetja.

Če ima podjetje v lasti virtualne valute v imenu svojih strank, te pripozna po pošteni vrednosti kot sredstvo, ko je opravljena transakcija prenosa na posredniški račun, obenem pa v enaki višini pripozna tudi obveznost za vračilo prejetih sredstev. Iz transakcije torej ne more nastati dobiček ali izguba. Posrednik mora v svojih računovodskih izkazih razkriti stanje virtualnih valut svojih strank na dan izkaza finančnega položaja, razen če je znesek nepomemben v primerjavi z bilančno vsoto podjetja (ASBJ, 2018, str. 8).

V odzivu na izdan standard je Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje (EFRAG) v svojem mnenju opozorila, da japonski standard ne razlikuje med virtualnimi valutami, ki jih podjetja imajo za namene trgovanja, in tistimi sredstvi, ki jih uporabljajo kot menjalno sredstvo. EFRAG ugotavlja tudi, da japonski standard ne obravnava poznejšega merjenja sredstev in obveznosti, izhajajoč iz virtualnih valut, ki se hranijo v imenu strank (EFRAG, 2018, str. 3).

2.3 CPA

Pooblaščen kanadski računovodje (CPA) so maja 2018 izdali publikacijo, v kateri, tudi po naročilu IASB, predstavljajo svoje razmišljanje o računovodski obravnavi virtualnih valut v skladu z MSRP. Na začetku izdane publikacije ugotavljajo, da je trenutno v obtoku več kot 1.500 različnih virtualnih valut, nove pa še nastajajo. Hitra rast in nestabilnost virtualnih valut sta povzročili globalni interes investorjev, regulatorjev, vlad in drugih. Zainteresirani deležniki so zaskrbljeni zaradi računovodskih in davčnih vplivov, povezanih z virtualnimi valutami. Različne virtualne valute imajo različne značilnosti in lastnosti, razlogi za njihovo imetje se razlikujejo, kar se zagotovo odraža tudi v različnih računovodskih usmeritvah. To pomeni, da je enotno računovodsko obravnavo za vse virtualne valute težko uvesti, zato morajo podjetja vsako vrsto virtualne valute oceniti ločeno glede na okoliščine, v katerih so jo pridobila, značilnosti virtualne valute in značilnosti trga (CPA, 2018, str. 5).

Njihova interpretacija obstoječih standardov je predstavljena v 3. poglavju magistrskega dela.

2.4 IASB

Zdi se, da je izmed vseh računovodskih teles IASB še najmanj aktiven. Na letošnjem januarskem zasedanju so člani razpravljali o možnosti raziskovalnega projekta na temo virtualnih valut, po tem ko so se najprej, sicer že leta 2016, odločili, da teme ne bodo uvrstili na dnevni red. Več članov je izrazilo dvom v upravičenost porabe resursov IASB za uvrstitev virtualnih sredstev v agendo in delovne naloge IASB. Pojavilo se je namreč vprašanje, ali v

praksi res obstajajo raznolikosti v povezavi z virtualnimi sredstvi v takem obsegu, da bi uporabniki računovodskih izkazov zaradi neobstoja računovodskih usmeritev sprejemali napačne odločitve. Na zasedanju je bilo, najbrž z namenom podkrepitev argumenta o neupravičenosti porabe resursov, izpostavljeno tudi, da ima južnokorejska vlada namen prepovedati trgovanje z virtualnimi valutami, kitajska vlada pa je ukinila virtualne borze, kjer se trguje z bitcoinom in razmišlja o prepovedi rudarjenja bitcoinov (IASB, 2018).

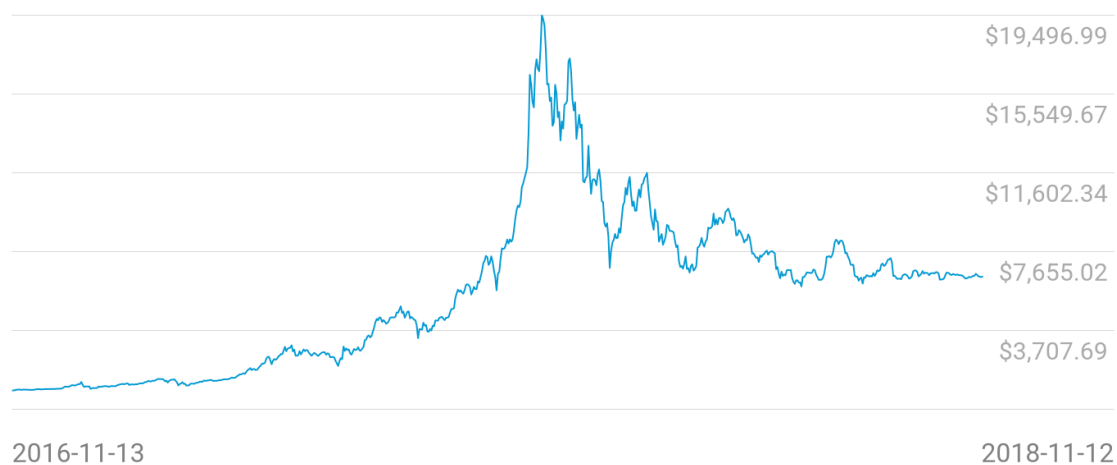
Nekateri člani so bili nasprotnega mnenja. Prepričani so, da je tema aktualna in, da mora IASB resno razmisliti o izdaji (vsaj) nekaterih smernic. Eden izmed pristopov k ureditvi področja virtualnih valut, ki so ga predlagali, je sprememba obsega obstoječih standardov, raje kot izdaja novega standarda. Predlagani pristop bi namreč pospešil pripravo okvirja za računovodsko obravnavo in hkrati zajel širšo paleto možnih variacij virtualnih sredstev (IASB, 2018).

2.5 AASB

Decembra 2016 je Svetovalni forum za računovodske standarde (ASAF) razpravljal o virtualnih valutah. Na sestanku je Odbor za avstralske računovodske standarde (AASB) predstavil dokument na temo virtualnih valut, v katerem so predstavili ključne izzive, povezane z računovodsko obravnavo virtualnih valut, in predloge za možno standardizacijo tega področja.

AASB najprej poudarja, da je uporaba virtualnih valut v ekspanziji. Za primer prikazujejo volatilnost bitcoina, posodobljeno sliko prikazujem spodaj. Po drugi strani pa so v Odboru mnenja, da virtualne valute kot sredstvo za izmenjavo še niso dosegle širše sprejemljivosti, a se ta položaj lahko v prihodnosti spremeni.

Slika 2: Gibanje vrednosti bitcoina med novembrom 2016 in novembrom 2018 v USD

Vir: Blockchain Luxembourg S. A. (2018b).

Vrednost bitocina je dosegla vrhunec ravno v tednu, ko so na Wall Streetu izdali prve bitcoin terminske pogodbe.

V izdanem dokumentu AASB (2018, str. 10) nadalje ugotavlja, da nobena od držav na svetu, ki so do sedaj pripravile formalna mnenja in poglede glede virtualnih sredstev, virtualnih valut ne priznava kot zakonito plačilno sredstvo, vse opozarjajo na nestanovitnost njihovih vrednosti ter izpostavljajo pomanjkanje ustreznih predpisov. Kljub temu so številne države že izdale (zavezujoča) davčna mnenja in dopolnile predpise o preprečevanju pranja denarja. Povedano drugače, po mnenju AASB imajo davčni in drugi državni organi že mnenja in se že opredeljujejo glede virtualnih valut, medtem ko se MSRP (še) ne.

AASB je po pregledu možnih obravnav predlagal štiri možne pristope k ureditvi računovodske obravnave virtualnih valut: izdaja novega MSRP, sprememba usmeritev glede merjenja v skladu z določili MRS 2 in MRS 38, razširitev definicije denarja in denarnih ustreznikov in razširitev definicije finančnega sredstva.

Kot glavne prednosti izdaje novega MSRP AASB izpostavlja rešitev obstoječega problema glede pomanjkljivih usmeritev v MRS 38, povezanega s trgovanjem z emisijskimi kuponi, jasne usmeritve o računovodski obravnavi virtualnih sredstev in s tem odpravo možnosti različnih interpretacij, čemur smo sedaj priča v praksi, in zagotovitev uporabnikom računovodskih izkazov boljše informacije o vrednosti neopredmetenih sredstev za investicijske namene (po pošteni vrednosti prek poslovnega izida). Edina prepoznana slabost je dolgotrajnost procesa razvoja in sprejemanja novega MSRP (AASB, 2018, str. 19).

V skladu z navedenim AASB ugotavlja in opozarja, da je potrebno izdati tak standard, ki bo natančneje predpisoval merjenje neopredmetenih sredstev in dobrin (ang. commodity) nasploh, in ne samo virtualnih sredstev.

Enak rezultat (kot izdaja novega standarda) bi imela tudi prenova MRS 2 in MRS 38, le da bi bila ta bistveno hitrejša od sprejemanja novega standarda.

Spremembe usmeritev glede merjenja v MRS 2 in MRS 38 bi pomenile, da računovodski okvir za pripoznavanje, merjenje, predstavljanje in razkritja že obstaja. Še vedno pa ne bi bilo jasno, kaj je definicija prodaje pri rednem poslovanju iz MRS 38, in ali so virtualna sredstva dobrine (ang. commodity). Prav tako bi se pojasnila izjem morala dodati še za druga neopredmetena sredstva, namenjena trgovanju ali za naložbene namene (AASB, 2018, str. 21).

Po mnenju AASB je MRS 38 napisan za sredstva (brez fizičnega obstoja), ki se uporabljajo za ustvarjanje denarnih tokov, in torej ni namenjen obravnavi sredstev, ki jih podjetje ima zaradi špekulacij ali v investicijske namene. O tem pričajo tudi zahteve za merjenje neopredmetenih sredstev; pristop po nabavni vrednosti ne zagotavlja trenutnih temveč historične informacije, amortizacija odraža vzorec potrošnje, ki ni relevanten za sredstva, ki

se uporabljajo v investicijske namene, oslabitve pa priznajo le zmanjšanje vrednosti. Metodo revalorizacije sme podjetje uporabiti zgolj takrat, ko za sredstvo obstaja aktivni trg. V skladu z MRS 38 namreč podjetje od trenutka, ko je trg postal neaktiven, evidentira le poznejšo amortizacijo in slabitve. Po drugi strani pa določila MSRP 13 narekujejo merjenje poštene vrednosti tudi v scenarijih, ko trgi postanejo neaktivni (AASB, 2018, str. 16).

AASB ugotavlja tudi, da MRS 38 ne razlikuje med neopredmetenimi sredstvi, s katerimi podjetje ustvarja denarne tokove, in neopredmetenimi sredstvi za lastno uporabo (na primer licenčnine), špekuliranje (na primer trgovanje z emisijskimi kuponi) ali naložbenje. Po drugi strani MSRP razlikujejo med opredmetenimi sredstvi, ki jih podjetja imajo kot naložbe (MRS 40), in opredmetenimi osnovnimi sredstvi za lastno uporabo (MRS 16). Poleg tega se spremembe poštene vrednosti v skladu z usmeritvami MRS 40 prikazujejo v poslovnem izidu, v skladu z usmeritvami v MRS 16 pa se prikazujejo v drugem veobsegajočem donosu. To dejstvo dokazuje pomembnost pravilnega pripoznavanja sprememb v pošteni vrednosti za razumevanje poslovanja podjetja v zvezi s premoženjem za lastno uporabo v primerjavi z naložbenjem (AASB, 2018, str. 15).

Tudi MRS 2 ima svoje omejitve. Napisan je za sredstva, ki se prodajajo v običajnem poslovnem procesu, in ni namenjen računovodenju sredstev, ki jih ima podjetje za investicijo ali v plačilne namene. Merjenje po nabavni vrednosti ne zagotavlja trenutnih informacij, predvsem za to, ker se morajo zaloge meriti po nižji od nabavne oziroma čiste iztržljive vrednosti (ta je opredeljena kot ocenjena prodajna vrednost v rednem poslovanju, zmanjšana za ocenjene stroške prodaje). Slednja je odraz cene, specifične za podjetje, in ne tržne cene na aktivnem trgu (AASB, 2018, str. 16).

Nadalje AASB (2018) izpostavlja, da je maja 2015 IASB objavil osnutek sprememb Okvirnih navodil MSRP, katerih cilj je izboljšati finančno poročanje z zagotavljanjem popolnejših in jasnejših okvirjev. Za namene računovodske obravnave virtualnih valut sta pomembni predvsem opredelitvi, kako so sredstva in obveznosti povezane z bodočimi denarnimi tokovi, ter značilnosti sredstev in obveznosti. Virtualne valute namreč neposredno ustvarjajo denarne tokove podjetja ter so občutljive na tržno dogajanje. V skladu s projektom sprememb Okvirnih navodil MSRP, bi zato bila najprimernejša metoda merjenja po pošteni vrednosti, tudi zaradi značilnosti neskončne življenjske dobe virtualnih sredstev. V osnutek Okvirnih navodil je vključena tudi izpodbojna domneva (ang. rebuttable presumption), da so vsi prihodki in stroški vključeni v poslovni izid, razen če je domneva ovržena in se morajo vključiti v drugi vseobsegajoči donos. To pomeni, da bo pripoznava v drugem vseobsegajočem donosu zelo omejena, saj se bodo postavke vanj vključile le, če bo to vodilo do zanesljivejših informacij v izkazu poslovnega izida in če transakcije ne bodo temeljile na zgodovinskih vrednostih. Po mnenju AASB nobena od domen ne bo ovržena za virtualne valute, zato je najprimernejša metoda merjenja po pošteni vrednosti, tako v izkazu finančnega položaja kot v poslovnem izidu. Tak pristop k merjenju je mogoče videti tudi v praksi, na sicer zelo majhnem vzorcu javno dostopnih računovodskih izkazov, v katerih

podjetja tudi v primeru pripoznavanja in merjenja v skladu z MRS 38 virtualna sredstva merijo po pošteni vrednosti.

Razširitev definicije denarja in denarnih ustreznikov bi zajela tudi virtualna sredstva, ki bi se merila v skladu z zahtevami MRS 32. Pogoj za to je sprejetje virtualnih valut kot ekvivalenta zakonitim plačilnim sredstvom, kar se v času priprave tega magistrskega dela še ni zgodilo, niti ne kaže na to, da bi se. Poleg tega bi se spremembe poštene vrednosti v skladu z MRS 21 prikazovale v poslovnem izidu kot tečajne razlike, kar bi lahko povečalo nerazumljivost računovodskih izkazov (AASB, 2018, str. 20).

Razširitev definicije finančnega instrumenta bi prav tako zajela tudi virtualna sredstva, ki bi se merila v skladu z zahtevami standarda. Hkrati bi razširitev definicije spremenila opredelitev finančnega sredstva, saj virtualna sredstva ne predstavljajo pogodbenih pravic za eno in obveznosti za drugo stranko. Poleg tega, nekateri uporabniki standardov bi lahko zahtevali, da se izjeme uveljavijo tudi za trgovanje v investicijske namene ali ostala neopredmetena sredstva (na primer vodne pravice). Zato je AASB mnenja, da tak pristop ni primeren (AASB, 2018, str. 20).

2.6 Evropske države

Potreb po računovodski obravnavi virtualnih valut se različno lotevajo tudi evropske države. V spodnji tabeli so predstavljene trenutne aktivnosti organov za postavljanje računovodskih standardov nekaterih evropskih držav.

Tabela 2: Aktivnosti nekaterih evropskih držav k pripravi okvirja za računovodsko obravnavo virtualnih valut po podatkih iz januarja 2018

Država	Poseben standard v pripravi?	Trenutne aktivnosti
Avstrija	Ne	Ni namena izdaje smernic ali računovodskih pravil v bližnji prihodnosti.
Belgija	Da	V pripravi je računovodski standard, ki se nanaša na virtualne valute.
Češka	Ne	Češki računovodski standardi posebej ne urejajo virtualnih valut. Razširitev standardov trenutno ni v načrtu.
Danska	Ne	Danski organi za postavljanje standardov so prejeli zelo malo vprašanj na temo računovodenja virtualnih valut; te poizvedovalce so napotili k uporabi mnenj AASB in drugih. Razmišljajo sicer o izdaji nezavezujočih smernic, a to še ni bilo potrjeno in osnutek še ni v pripravi.
Litva	Ne	Zahtev k urediti računovodske obravnave kupljenih in narudarjenih virtualnih valut ter začetne ponudbe žetonov je bilo malo. Odgovori na zahteve so izhajali iz obstoječih

se nadaljuje

Tabela 2: Aktivnosti nekaterih evropskih držav k pripravi okvirja za računovodsko obravnavo virtualnih valut po podatkih iz januarja 2018 (nad.)

Država	Poseben standard v pripravi?	Trenutne aktivnosti
		<p>lokalnih računovodskih standardov, saj so litvanski računovodski standardi dovolj fleksibilni, da se lahko uporabljajo tudi za računovodenje virtualnih valut. V prihodnosti torej ni pričakovati novega standarda.</p> <p>V skladu z interpretacijo obstoječih standardov se virtualne valute (kupljene in narudarjene) pripoznajo in merijo po pošteni vrednosti prek poslovnega izida in spadajo v kategorijo finančnih sredstev (ekvivalent denarju).</p>
Luksemburg	Ne	Ni aktivnosti.
Nizozemska	Ne	Nizozemski odbor razpravlja o temi virtualnih sredstev in dejstvu, da se pojavljajo vprašanja o računovodski obravnavi. V pripravi je predlog računovodskih smernic, a njegova priprava nima oznake nujno ali hitro.
Poljska	Ne	Ni namena priprave računovodskih pravil oziroma nezavezujočih smernic. Poljski odbor je mnenja, da se lahko virtualne valute prikazujejo kot sredstvo, če so pogoji (bodisi v skladu z lokalnimi računovodskimi standardi bodisi v skladu z MSRP) za pripoznanje izpolnjeni.
Švedska	Ne	Ni namena priprave smernic ali računovodskih pravil.

Vir: EFRAG (2018).

3 UPORABA OBSTOJEČEGA OKVIRJA MEDNARODNIH STANDARDOV RAČUNOVODSKEGA POROČANJA ZA RAČUNOVODSKO OBRAVNAVO ZAČETNE PONUDBE ŽETONOV

Cilj začetne ponudbe žetonov je zbiranje zakonitih plačilnih sredstev in virtualnih sredstev v zameno za izdane žetone. V nadaljevanju je predstavljena računovodska obravnava zbranih virtualnih valut in izdanih žetonov v skladu z obstoječimi Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. Za namene računovodske obravnave kupljenih ali prejetih virtualnih valut analiziram naslednje vrste sredstev:

- denar in denarne ustrezničke;
- finančne in kapitalske instrumente;
- neopredmetena osnovna sredstva;

- zaloge.

Standarda MRS 16 – Opredmetena osnovna sredstva in MRS 40 – Naložbene nepremičnine nista podrobneje predstavljena, saj se nanašata na sredstva, ki fizično obstajajo. Prav tako ni primeren standard MSRP 16 – Najemi, saj virtualne valute ne predstavljajo dogovorov, pri katerih najemodajalec v zameno za plačilo prenese pravico do uporabe sredstva za dogovorjeno časovno obdobje, ker obstaja samo ena stranka in ta ima lahko virtualne valute v posesti za nedoločen čas.

Pred analizo vprašanja, kateri standard je najprimernejši za uporabo, je treba ugotoviti, ali virtualna sredstva sploh ustrezajo definiciji sredstva, ki jo predpisujejo Okvirna navodila MSRP (ang. IASB's Conceptual Framework). Skladno s to definicijo ima sredstvo obliko stvari, pravic ali denarja in ga podjetje lahko pripozna le, če ga obvladuje in iz njega pričakuje bodoče gospodarske koristi. Bodoče koristi so lahko (IASB, 2018):

- uporaba sredstva, samega ali v povezavi z drugimi sredstvi, pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev podjetja;
- uporaba sredstva za poravnavo obveznosti;
- zamenjava sredstva za druga sredstva;
- razdelitev sredstva med lastnike podjetja.

Virtualna sredstva izpolnjujejo pogoje za pripoznavo sredstva, saj jih lahko podjetje pridobi z nakupom, z rudarjenjem ali kot obliko plačila za opravljeno storitev, izdan žeton idr. Tako imetje izpolnjuje definicijo sredstva, saj ga podjetje obvladuje, ker ga lahko proda ali uporabi za nakup blaga oziroma storitev. Zdi torej se, da virtualna sredstva ustrezajo definiciji sredstva.

Računovodsko obravnavo izdanih žetonov lahko najdemo v obstoječih smernicah o pripoznavi in merjenju naslednjih bilančnih kategorij:

- predplačila;
- časovne razmejitve.

3.1 Denar in denarni ustrezniki v skladu z MRS 7 – Izkaz denarnih tokov

Denar bralec izkaza finančnega položaja na splošno razume kot zakonito plačilno valuto, to je denar v blagajni in vloge na vpogled, ki so kratkoročne, visoko likvidne naložbe in pri katerih je tveganje spremembe vrednosti nepomembno (MRS 7.6). Odločilna značilnost denarja je tudi ta, da pri njem ne gre za investicijo v finančno sredstvo temveč za zadovoljevanje kratkoročnih poslovnih potreb (EY, 2018b, str. 6) Zakonita plačilna valuta je tista, za katero jamči centralna banka. Dejstvo, da nekatera podjetja in posamezniki sprejemajo virtualne valute kot plačilno sredstvo, ne pomeni, da gre za zakonito plačilno

valuto, saj je niso dolžni sprejeti, na kar opozarja tudi Banka Slovenije (2018), ki poudarja, da virtualne valute niso zakonito plačilno sredstvo, temveč so menjalno sredstvo.

Poleg tega, MRS 32 – Finančni instrumenti: predstavljanje v 8. členu predvideva, da so denarna sredstva (ali drugi finančni instrumenti) podlaga za merjenje nakupov, prodaj ali uporabe teh sredstev v računovodskih izkazih (IASB, 2014).

Za računovodsko prikazovanje med denarjem in denarnimi ustrezniki morajo virtualne valute izpolnjevati vse pogoje, ki ustrezajo zahtevam MRS 7 (EY, 2018b, str. 7):

- so zakonita plačilna valuta (Zakon o uvedbi eura v 4. členu kot zakonito plačilno sredstvo v Sloveniji opredeljuje le bankovce in kovance, ki so vezani na euro);
- so menjalno sredstvo;
- so hitro zamenljive v plačilno sredstvo zagotovljene vrednosti;
- tveganje spremembe vrednosti je nepomembno.

Četudi so nekatere države izdale lastne virtualne valute, kot primer lahko izpostavimo Venezuelo, ki je letos izdala valuto Petromoneda (na katerega je vezana tudi nova valuta, Sovereign Bolivar, ki je gospodarsko stanje v državi le še poslabšala), te valute ne izpolnjujejo prvega navedenega pogoja, saj zanje ne jamči noben državni organ. Prav tako so virtualne valute izpostavljene velikemu tveganju spremembe vrednosti na kratki rok, zato zagotovljene vrednosti po zamenjavi v plačilno sredstvo ni mogoče zanesljivo oceniti. Nekateri avtorji imajo sicer svoj pogled na nestanovitnost virtualnih valut, s katerimi se trguje na borzi. Te so izpostavljene velikemu tveganju spremembe vrednosti v 'svoji' valuti, zato je to tveganje izraženo v fiat valuti nepomembno (AASB, 2018, str. 11), a ta pogled ni množično razširjen. Nenazadnje je za virtualne valute značilno, da nimajo končne dobe koristnosti. Četudi se virtualne valute lahko uporabljajo za enak namen kot denar, to je kot menjalno sredstvo za blago in storitve, računovodska obravnava v skladu z MRS 7 (glede na obstoječe tržne pogoje) zaenkrat ni primerna.

Če bodo virtualne valute v prihodnosti kdaj ustrezale opredelitvi denarja ali denarnih ustreznikov, bodo morala podjetja, poleg ostalih zahtev standarda, v razkritjih k računovodskimi izkazom vključiti tudi informacije o nedenarnih transakcijah, to so transakcije menjave virtualnih valut za storitve ali blago (EY, 2018b, str. 20).

3.2 Finančni in kapitalni instrumenti v skladu z MRS 32 – Finančni instrumenti: Predstavitev in MSRP 9 – Finančni instrumenti

MRS 32 v 11. členu finančni instrument opredeljuje kot vsako pogodbo, ki ni nujno pisna, na podlagi katere nastane finančno sredstvo enega podjetja in finančna obveznost oziroma kapitalni instrument drugega.

Finančni instrument je torej pogojen z obstojem pogodbenega razmerja med podjetjema. Pogodbeno razmerje je v 13. členu MRS 32 opredeljeno kot dogovor med dvema ali več strankami, z jasnimi gospodarskimi posledicami, ki se jim pogodbeni stranki ali stranke ne morejo izogniti, saj je tak dogovor zakonsko izvršljiv (IASB, 2014).

V primeru virtualnih sredstev gre za obliko nereguliranega digitalnega zapisali ali žetona (Banka Slovenije, 2018), ki pa ne pomeni nujno pogodbenega razmerja. Kot navaja EY (2018b, str. 9), morajo, da tak dogovor ustreza definiciji pogodbe, virtualna sredstva imetniku dati pravico do storitev, blaga ali finančnega instrumenta in mora biti nasprotna stranka znana. V nasprotnem primeru ne moremo govoriti o pogodbi in transakcija ne ustreza definiciji finančnega instrumenta.

Naslednji pogoj za izkazovanje finančnega instrumenta je ta, da morata nastati finančno sredstvo in finančna obveznost. Prejete virtualne valute morajo torej zadostiti kriterijem finančnega sredstva v skladu z 11. členom MRS 32, med katera spadajo (IASB, 2014):

- denar (zakonite plačilne valute);
- kapitalski instrumenti drugega podjetja (pogodba, ki dokazuje preostali delež v neto sredstvih, npr. delnica);
- pogodbeno pravico prejeti denar ali drugo finančno sredstvo ali zamenjati finančna sredstva ali obveznosti z drugim podjetjem (npr. terjatve);
- pogodba, ki se lahko poravna z lastnimi kapitalskimi instrumenti (in še nekaj drugimi pogoji).

Za virtualna sredstva je bolj značilno, da bodo iz njih pritekale bodoče gospodarske koristi (na primer ob izvedbi storitve) kot denar ali drugo finančno sredstvo (EY, 2018b, str. 10), četudi se lahko uporabljajo v enake namene kot finančni instrumenti, to je za investicije. To pomeni, da virtualna sredstva ne izpolnjujejo pogojev za pripoznanje finančnega sredstva.

Če pa tako sredstvo obstaja, ga je potrebno meriti v skladu z določili MSRP 9 – Finančni instrumenti, ki predvideva začetno merjenje po pošteni vrednosti, virtualne valute pa bi tudi kasneje bile merjene po pošteni vrednosti, saj vsebujejo tudi denarne tokove, ki ne predstavljajo zgolj plačila glavnice in obresti, zato testa pogodbenih značilnosti (ang. SPPI test) ne bi prestale, ter bi (verjetno) bile razvrščene v portfelj za prodajo finančnih sredstev.

Virtualna sredstva ne izpolnjujejo niti pogojev, da bi se lahko obravnavala kot kapitalski instrumenti. Kapitalski instrument je v 11. členu MRS 32 opredeljen kot pogodba, ki predstavlja preostali delež v sredstvih podjetja po odštetju vseh njegovih obveznosti. Tako virtualno sredstvo bi v praksi predstavljajo digitalno potrdilo o deležu v podjetju, kar pa ni praksa začetnih ponudb žetonov (IASB, 2014).

3.3 Neopredmetena sredstva v skladu z MRS 38 – Neopredmetena sredstva

Neopredmeteno sredstvo je dejavnik, ki ga podjetje obvladuje zaradi preteklih poslovnih dogodkov in iz njega pričakuje prihodnje gospodarske koristi. Je nedenarno sredstvo brez fizičnega obstoja (MRS 38.8). Če virtualno sredstvo ne ustreza definiciji bodisi finančnega instrumenta bodisi denarja, ga lahko obravnavamo kot nedenarno sredstvo.

EY (2018b, str. 16) navaja, da imajo virtualna sredstva vse značilnosti neopredmetenih sredstev:

- Obvladovanje; v skladu z MRS 38.13. »podjetje obvladuje sredstvo, če ima moč prejemati prihodnje gospodarske koristi, ki pritekajo iz zadevnega dejavnika, in omejevati dostop drugih do teh koristi. Sposobnost podjetja obvladovati prihodnje gospodarske koristi iz neopredmetenega sredstva navadno izhaja iz pravnih pravic, ki jih je mogoče uveljaviti pred sodiščem. Če ni pravnih pravic, je obvladovanje težje.« (IASB, 2014). Virtualna sredstva obvladuje njihov imetnik, standard namreč v 13. členu navaja, da pravna uveljavitev pravice ni nujno pogoj za obvladovanje, ker lahko podjetja obvladujejo sredstva tudi drugače (IASB, 2014);
- Razpoznavnost; ta je v MRS 38.12 opredeljena z ločljivostjo, to pomeni da se lahko sredstvo loči od podjetja in proda, zamenja, da v najem, licencira, ali pa razpoznavnost izhaja iz pogodbenih in drugih pravic (IASB, 2014). Virtualne valute so ločljive, ker jih imetniki lahko prodajo, prenesejo ali zamenjajo;
- prihodnje gospodarske koristi, ki izhajajo iz možnosti prodaje virtualnih sredstev ali njihove porabe za blago in storitve.

Kljub temu, da virtualna sredstva ustrezajo definiciji neopredmetenega sredstva, pa standard iz obravnave izključuje neopredmetena sredstva, ki jih ima podjetje za prodajo pri rednem poslovanju. Taka sredstva se obravnavajo v skladu z določili MRS 2 (MRS 38.3(a)).

Poleg tega MRS 38 v 7. členu navaja, da se tega standarda ne sme uporabljati v primeru specializiranih transakcij, ki povzročajo taka računovodska vprašanja, da bi jih bilo potrebno obravnavati drugače (IASB, 2014). Ker gre v primeru virtualnih sredstev za nov pojav, bi lahko ta člen upoštevali, a je EY (2018b, str. 17) mnenja, da je standard relevanten, dokler ne bodo izdane natančnejše usmeritve za računovodenje virtualnih sredstev oziroma do izdaje novega standarda.

Po katerem standardu, MRS 38 ali MRS 2, se bo transakcija pripoznala in merila, je odvisno od poslovnega modela uporabe virtualnega sredstva.

3.4 Zaloge v skladu z MRS 2 – Zaloge

MRS 2 zaloge opredeljuje kot sredstva, ki so namenjena prodaji (v rednem poslovanju) in se proizvajajo za tako prodajo in imajo obliko materialov za proizvodnjo ali opravljanje storitev (MRS 2.6).

Virtualna sredstva se lahko prodajajo v rednem poslovanju, na primer če je podjetje posrednik. Od specifičnih dejstev in okoliščin imetnika je odvisno, ali bodo virtualna sredstva izpolnjevala ta pogoj. V praksi se, na splošno, virtualna sredstva ne uporabljajo niti v proizvodnji niti se ne štejejo za materiale, ki se porabljajo za opravljanje storitev.

Zaloge se merijo po nižji od nabavne vrednosti oziroma čiste iztržljive vrednosti. Prevrednotevanje je dovoljeno samo v smeri izgube, ki jo je potrebno pripoznati v poslovnem izidu in je ob kasnejšem merjenju ni dovoljeno stornirati.

Ob upoštevanju izjeme, ki velja za posrednike pri poslovanju z blagom (MRS 2, 3.b) in ki posrednikom omogoča, da »naložbe v zaloge« merijo po pošteni vrednosti z odbitkom stroškov prodaje, tej opredelitvi ustrezajo tudi virtualne valute (EY, 2018b, str. 13). Vse spremembe poštene vrednosti se prikažejo v tekočem poslovnem izidu. Podjetja lahko izjemo uporabljajo le, če je njihova registrirana dejavnost posredništvo. Kot že omenjeno, so v skladu z MRS 2.5. posredniki tisti, ki kupujejo ali prodajajo trgovsko blago po naročilu drugih ali zase (IASB, 2014). Njihove zaloge se najpogosteje pridobijo za nadaljnjo prodajo v bližnji prihodnosti, pri čemer je dobiček odvisen od variabilnosti cene ali posrednikove razlike v ceni. Skupina Digital X je v svoje letno poročilo vključila pojasnilo, da bitcoine v lasti meri v skladu z izjemo iz MRS 2, ker je Skupina borzni posrednik bitcoinov, saj jih kupuje predvsem zaradi bodočih prodaj in ustvarjanja dobičkov zaradi nihanja cen ali posredniške marže (HotCopper, 2017).

Virtualne valute bi se v skladu z zgornjo definicijo uvrščale med dobrine (ang. commodity) – kamor se skladno z ilustrativnimi smernicami MSRP 9 uvršča tudi zlato (zlato namreč ne ustreza definiciji finančnega instrumenta, čeprav je njegova likvidnost visoka, saj, tako kot pri virtualnih valutah, tudi pri naložbi v zlato ne gre za pogodbeno pravico prejeti denar ali drugo finančno sredstvo) – vendar to v obstoječih standardih ni jasno opredeljeno, zato v praksi prihaja do različnih interpretacij. V nobenem MSRP namreč ne zasledimo definicije dobrine, ta obstaja samo v ameriških računovodskih standardih (US GAAP), ki dobrine opredeljujejo kot **izdelek, katerega enote so zamenljive, z njimi se trguje na aktivnem trgu, prodajajo se po tržnih cenah in končni kupec ni znan** (FASB, 2013).

3.5 Predplačila

Predplačila niso ciljno zajeta v nobenem standardu; nekaj o njihovi obravnavi je mogoče razbrati le iz MRS 36 – Oslabitev sredstev. Predplačilo je sredstvo, ki ga podjetje izkaže, ko je plačalo blago ali storitve, preden je bilo blago dobavljeno oziroma preden so bile storitve

opravljene. Predplačilo torej podjetju zagotavlja bodoče koristi in ne denarja ali drugih finančnih instrumentov. Če lahko ugodnosti iz naslova virtualnega sredstva koristimo le s storitvijo ali blagom, tako sredstvo ustreza definiciji predplačila. V praksi pa lahko z virtualnimi sredstvi (vedno) trgujemo in tako prejmemo denar ali drugo finančno sredstvo, zato predstavljena računovodska obravnava ni primerna.

V primeru, da bodo v bodoče virtualna sredstva obravnavana kot predplačila, bodo morala podjetja upoštevati splošne smernice glede razkritij iz MRS 1 in določiti ustrezno raven razkritij, potrebnih v danih okoliščinah, saj specifičnih razkritij za predplačila MSRP ne pozna (EY, 2018b, str. 21).

3.6 Časovne razmejitve

Glede v prejšnjih podpoglavjih predstavljenih argumentov za ali proti obravnavi virtualnih sredstev v sklopu posameznega standarda, so si tuji organi za postavljanje standardov enotni, prav tako velike svetovalne hiše in revizijske hiše (the Big Four).

Slovenski inštitut za revizijo (v nadaljevanju SIR) pa je v javno razpravo posredoval pojasnilo k SRS 11 – Časovne razmejitve z naslovom Računovodsko izkazovanje žetonov začetne ponudbe (SIR, 2018), ki ga predstavljam v nadaljevanju.

Podjetje izdanih žetonov ne more prikazovati v kapitalu, čeprav so žetoni podobni delnicam, saj je ob začetnem pripoznanju od pravne oblike instrumenta pomembnejša njegova vsebina. V skladu z MRS 32.11 je kapitalski instrument vsaka pogodba, ki dokazuje preostali delež v sredstvih družbe po odštetju vseh njegovih obveznosti (IASB, 2014). Glavni razlog, da gre po vsebini za obveznost in ne za kapital, je pogodbeni obveza opraviti storitev, medtem ko kapitalski instrument imetniku formalnopravno zagotavlja pravico do izplačila dobička. Malo verjetno je, da bodo izdani žetoni kdaj izpolnjevali kriterije za prikazovanje v kapitalu, saj obljuba, dana v beli knjigi, ni pravno zavezujoča in žeton imetniku običajno ne daje pravice do izplačila preostanka neto sredstev ob zaključku projekta ter pravice do upravljanja projekta (Bajuk Mušič, 2018, str. 42).

Premoženjski žetoni niso vezani na izpolnitev neke storitve ali dostave blaga, temveč imetniku navadno obljublajo letni donos na nominalno vrednost žetona (ali donos na njegovo prodajno vrednost), pa tudi odstotek od prodaje oziroma ustvarjenega dobička projekta. Tako tudi za te vrste žetonov ne moremo reči, da gre za kapitalski instrument, saj je imetnik upravičen do deleža v projektu in ne v podjetju.

Izdani žetoni v računovodskem smislu torej bolj ustrezajo opredelitvi dolžniškega financiranja. Na voljo sta dve bilančni kategoriji: odloženi prihodki ali obveznosti.

V skladu z MSRP 15 mora podjetje ob pripoznavanju prihodkov slediti naslednjim korakom:

- opredelitev pogodbe;
- opredelitev izvršitvenih obvez;
- določanje transakcijske cene;
- razporeditev transakcijske cene na izvršitvene obveze;
- pripoznava prihodkov.

Prodajno pogodbo pri izdaji žetonov predstavlja bela knjiga, v katerem podjetje določi, katere pravice izhajajo iz žetona. Podjetje tako vzpostavi izpolnitveno obveznost iz naslova obljubljenе storitve ali blaga. Kot že večkrat omenjeno, obljube v beli knjigi niso pravno izvršljive, ker pa noben drug računovodski standard ne obravnava podobnih poslovnih dogodkov, se zdi najprimernejša uporaba standarda MSRP 15. Izvršitvena obveza je določena v beli knjigi (na primer nakup storitev), prav tako tudi transakcijska cena (koliko žetonov mora imetnik unovčiti za pridobitev storitve). Ko so vsi pogoji izpolnjeni, mora podjetje za vsako izvršitveno obvezo presoditi, ali jo izpolni postopoma ali v trenutku, kar je odvisno od tega, kdaj se obvladovanje posamezne izvršitvene obveze prenese na kupca (Bajuk Mušič, 2018, str. 43).

Posledično se prihodki pripoznajo takoj ali pa se njihovo pripoznanje odloži. V praksi bodo obljube, ki jih omogočajo žetoni, izpolnjene v določenem trenutku v prihodnosti, zato mora podjetje pripoznanje prihodkov odložiti na čas, ko bo obveza izvršena (storitev opravljena). Žetoni so, iz računovodskega in davčnega vidika, podobni vrednostnim bonom (Bajuk Mušič, 2018, str. 44).

V skladu z MSRP 15 – Prihodki iz pogodb s kupci morajo podjetja pripoznati stroške izpolnitve pogodbe (MSRP 15.95 – 15.98). V povezavi z izdanimi žetoni so to stroški, ki bodo nastali pri izpolnjevanju obljub, danih v beli knjigi. Stroški se pripoznajo, če (Bajuk Mušič, 2018, str. 45):

- so neposredno povezani s pogodbo, na primer neposredno delo (stroški plač zaposlenih, ki nastanejo ob izvršiti storitve), neposredni material, stroški, ki neposredno bremenijo kupca, stroški, neposredno povezani s pogodbo, in drugi stroški, ki nastanejo, ker je podjetje pogodbo sklenilo;
- ustvarijo oziroma povečajo vire družbe, ki se bodo uporabljali v prihodnje pri izpolnjevanju obljub;
- družba pričakuje, da bodo povrnjeni.

Tako pripoznano sredstvo se amortizira glede na prenos storitev kupcu, s katerim je pogodba sklenjena. Tako sredstvo je tudi predmet slabitev. Če je torej podjetje prodalo žetone po nižji vrednosti, kot bodo znašali stroški storitev iz naslova unovčenja žetona, mora na eni strani pripoznati obveznost za izpolnitev pogodbe, na drugi pa usredstviti stroške. Sredstvo se bo zmanjševalo z obračunom amortizacije, obveznost pa s plačili zaposlenim, dobaviteljem in drugim (Bajuk Mušič, 2018, str. 46).

V beli knjigi pa lahko izdajatelj obljubi še, da bo žetone delno umikal iz obtoka, zaradi česar naj bi njihova vrednost na trgu narasla (Bajuk Mušič, 2018, str. 44). Tak poslovni dogodek lahko obravnavamo na dva načina. Prva možnost je, da ga obravnavamo kot pogodbo o ponovnem odkupu v skladu z MSRP 15.B64 in 15.B65, ki ima za posledico obveznost ali pravico družbe do ponovnega nakupa sredstva (IASB, 2017). To pomeni, da je imetnik omejen pri uporabi takega sredstva in pri pridobitvi vseh ostalih koristi, ki izhajajo iz pogodbenega razmerja. Tak žeton naj bi podjetje obravnavalo kot financiranje (in si pripoznalo finančno obveznost v višini kupnine za žeton, ki se meri v skladu z MSRP 9), razliko med kupnino in zneskom, ki ga bo podjetje moralo kupcu plačati, pa predstavljajo obresti. Drugi možen način je, da tak poslovni dogodek opredelimo in obravnavamo kot instrument financiranja (Bajuk Mušič, 2018, str. 44). V obeh primerih pa težavo predstavlja 11. člen MRS 32, ki določa pogoje za pripoznanje finančne obveznosti oziroma finančnega instrumenta, saj v začetni izdaji žetonov ne gre za pogodbeno razmerje in posledično pogodbeno obvezo, ampak zgolj za dano obljubo (IASB, 2014). Podjetje lahko obveznost zato prikazuje le med dolgoročnimi oziroma kratkoročnimi poslovnimi obveznostmi, v vsakem primeru pa mora žetone voditi po tržni ceni, po kateri je obljubilo, da bo žetone umaknilo iz obtoka (Bajuk Mušič, 2018, str. 44).

SIR (2018) tako izdajatelju žetonov nalaga, naj učinek iz vplačanih žetonov izkaže glede na namen, ki ga je opredelil v beli knjigi:

- zbrana sredstva, ki so namenjena za pokrivanje že nastalih stroškov v zvezi s projektom, podjetje izkaže med poslovnimi prihodki;
- vsa ostala zbrana sredstva pa izkaže v posebni postavki pasivne časovne razmejitev iz izdanih žetonov ICO, ki je razdeljena na kratkoročne ali dolgoročne poslovne oziroma finančne obveznosti ter razmejene prihodke iz izdanih žetonov. Med obveznostmi izdajatelj prikazuje tista sredstva, ki jih je namenil za izpolnitev svojih obvez, predstavljenih v beli knjigi, razliko pa med razmejenimi prihodki. Pri tem se morajo prihodki v izkaz poslovnega izida prenesti največ 3 leta po začetni ponudbi kovancev.

V računovodskih izkazih mora podjetje razkriti znesek in vrsto izdanih žetonov (storitveni, premoženjski ali kapitalski žeton), značilnosti žetonov (navedenih v beli knjigi), opredelitev obligacijsko-pravnih obveznosti, ki izhajajo iz izdanih žetonov, in tabelo, v kateri podjetje prikaže računovodsko obravnavo v zvezi z izdanimi žetoni ob izdaji, z vključenimi vsemi spremembami do datuma izkaza finančnega položaja (SIR, 2018).

SIR (2018) se v pojasnilu opredeljuje tudi glede kupljenih žetonov, ki ji mora podjetje izkazati glede na namen izdaje (ta je praviloma predstavljen v beli knjigi). Po začetnem pripoznanju se kupljeni žetoni merijo izključno po nabavni vrednosti in se prikažejo v posebni postavki Aktivne časovne razmejitev iz kupljenih žetonov ICO. Ko nastane pravica imetnika žetona do izpolnitve obveznosti s strani izdajatelja žetona, se aktivne časovne razmejitev pretvorijo v finančne ali poslovne terjatve, oziroma se pripoznajo v izkazu poslovnega izida, takrat ko imetnik nima več takih pravic. Podjetje (imetnik) mora na vsak

datum izkaza finančnega položaja preveriti upravičenost obstoja aktivnih časovnih razmejitev in jih, ko ni dovolj zadovoljivih in zadostnih dokazov o nadaljnji upravičenosti njihovega izkazovanja oziroma o izkazani vrednosti, odpraviti v breme odhodkov.

V računovodskih izkazih mora podjetje (imetnik) razkriti znesek in vrsto kupljenih žetonov, značilnosti žetonov (navedenih v beli knjigi), opredelitev obligacijsko-pravnih obveznosti, ki izhajajo iz kupljenih žetonov, in tabelo, v kateri je prikazana računovodska obravnava kupljenih žetonov ob nakupu, z vključenimi vsemi spremembami do datuma izkaza finančnega položaja (SIR, 2018) in pošteno vrednostjo žetonov.

Dilem o računovodenju prvih izdaj žetonov s tem še ni konec. Podjetja, ki izdane žetone brezplačno delijo, morajo v breme stroškov oblikovati rezervacijo iz naslova unovčenja teh žetonov s strani imetnika, če je verjetno, da bodo ti res unovčeni. Če podjetje ne bo imelo drugih virov prihodkov, lahko to pomeni negativen vpliv na kapital in poslovni izid podjetja (Bajuk Mušič, 2018, str. 45).

3.7 Lastna računovodska usmeritev (MRS 1 – Predstavljanje računovodskih izkazov)

MRS 1 predvideva, da se lahko poslovodstvo v izjemno redkih okoliščinah, ko ugotovi, da so zahteve v MSRP tako zavajajoče, da bi bila njihova uporaba v nasprotju s cilji predstavitve računovodskih izkazov, odloči, da bo uporabljalo lastno računovodsko usmeritev v skladu z MRS 8.10. Lastna računovodska usmeritev mora, glede na določila standarda, zagotavljati informacije, ki zadovoljujejo zahteve uporabnikov računovodskih izkazov pri sprejemanju odločitev in so zanesljive, tako da so računovodski izkazi odraz dejanskega finančnega stanja in uspešnosti ter denarnih tokov podjetja, nepristranski, preudarni, pošten odraz gospodarske vsebine poslovnih dogodkov in stanj in v vseh pogledih popolni. Pri pripravi lastne računovodske usmeritve mora podjetje upoštevati vire v naslednjem vrstnem redu (MRS 8.11):

- »zahteve in smernice v standardih in pojasnilih, ki obravnavajo podobne in s tem povezane zadeve, ter
- opredelitve, sodila za pripoznavanje in pojmovanje merjenja sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov in odhodkov iz Okvirnih navodil.«

Podjetje mora prav tako upoštevati najnovejša določila organov za postavljanje standardov, gradiva o računovodstvu in usmeritve, ki jih v praksi uporabljajo ostala podjetja.

EY (2018b, str. 19) meni, da pogoji za pripoznavo sredstva, postavljeni v Okvirnih navodilih, pri virtualnih sredstvih niso izpolnjeni, zato bi moralo podjetje lastno računovodsko usmeritev spisati v smeri pripoznanja v izkazu poslovnega izida. CPA (2018, str. 10) pa je mnenja, da je v obstoječih MSRP vseeno dovolj napotkov za računovodsko

obravnava virtualnih sredstev, zato uporaba določila iz 10. člena MRS 8 o pripravi lastne računovodske usmeritve ni primerna (IASB, 2003).

3.8 Predlagana računovodska obravnava in primeri knjiženj

Na podlagi analize, predstavljene v prejšnjih poglavjih, je v nadaljevanju predlagana računovodska obravnava virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, in žetonov, izdanih v začetni ponudbi žetonov.

Pri tem je potrebno poudariti, da morajo podjetja svoje računovodske izkaze pripravljati v predstavitveni valuti, ob tem pa morajo voditi podporne analitike virtualnih sredstev, to je vrsto in količino posamezne virtualne valute oziroma virtualnega žetona.

Podjetje naj tudi razmisli, ali naj virtualne valutne žetone, prejete v začetni ponudbi žetonov, pretvori v fiat denar. Taka transakcija namreč zagotovi stabilnejši finančni položaj, saj ni vplivov prevrednotenja virtualnih valut na poslovni izid podjetja, na neusklajenost sredstev in obveznosti (ang. accounting mismatch), saj se obveznosti oziroma odloženi prihodki ne prevrednotujejo, nenazadnje pa tudi manjšo davčno obremenitev v primeru povečanja poštene vrednosti virtualnih valut. V primeru izboljšanja na trgu virtualnih valut, vrednosti virtualnih valut so namreč po podatkih Blockchain.com v novembru 2018 najnižje v zadnjem letu, pa je pričakovati, da bodo koristi iz naslova povečanja vrednosti virtualnih valut pomembno višje od odlivov iz davčne obremenitve.

3.8.1 Računovodska obravnava virtualnih valut, prejetih v začetni izdaji sredstev

3.8.1.1 Neopredmetena sredstva

Neopredmetena sredstva se ob začetnem pripoznanju merijo po nabavni vrednosti (MRS 38.24). Prejete virtualne valute se tako merijo po nakupni vrednosti (zmanjšani za popuste), povečani za vse neposredne stroške (na primer za stroške obdelave transakcije).

Tabela 3: Začetno merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot neopredmetena sredstva

Opis transakcije	Breme	Dobro
Začetno merjenje	Neopredmeteno sredstvo, merjeno po pošteni vrednosti*	Poslovne obveznosti** ali prihodki*** ali odloženi prihodki****

Legenda: * Ob začetni pripoznavi prejeta virtualna sredstva merimo po nabavni vrednosti. ** Sredstva, ki so namenjena za izpolnitev obvez. *** Zbrana sredstva, namenjena za pokrivanje že nastalih stroškov v zvezi s projektom. **** Vsa ostala sredstva.

Vir: lastno delo.

Kasneje se neopredmetena sredstva merijo po modelu nabavne vrednosti ali po modelu revalorizacije (MRS 38.72).

Po modelu nabavne vrednosti se vrednost zmanjšuje za nabrano amortizacijo in izgube zaradi oslabitve (MRS 38.74). Doba koristnosti (in podlaga za amortizacijo) je doba, ki je lahko končna ali nedoločena in jo določi podjetje na podlagi analize vseh dejavnikov koristnosti (MRS 38.88). V 90. členu MRS 38 so naštetih dejavniki koristnosti, med drugim so to pričakovana uporaba sredstva v podjetju, javne informacije o oceni dob koristnosti, tehnološke in trgovalne vrste staranja, spremembe v tržnem povpraševanju po storitvah, ki izhajajo iz sredstva, obdobje obvladovanja sredstva in pravne omejitve (IASB, 2003). Virtualne valute nimajo končne koristnosti in zdi se, da ni omejitve dobe, v kateri se jih da zamenjati za denar, blago ali storitve. Podjetje mora tako oceniti, ali obstaja končna doba koristnosti, v kateri bo ustvarjalo bodoče gospodarske koristi z virtualnimi valutami (EY, 2018b, str. 17). V nasprotnem primeru je ta doba nedoločena in se sredstvo ne amortizira (MRS 38.89). Mora pa podjetje v takem primeru v skladu s 108. členom MRS 38 vsako leto in vedno, ko tržni in ostali pogoji kažejo na to, preizkusiti ali je potrebno sredstvo oslabiti (IASB, 2003).

Model revalorizacije podjetje lahko uporablja le, če je mogoče ugotoviti pošteno vrednost sredstva, upoštevaje delujoči trg. MSRP 13 v Prilogi A delujoči trg opredeljuje kot »trg, na katerem se transakcije za sredstvo [...] izvajajo dovolj pogosto in v zadostnem obsegu, da se redno zagotavljajo informacije o cenah.« Na videz delujoči trg virtualnih valut pa je potrebno natančneje preučiti, saj gre pri številnih transakcijah na virtualnih borzah (ang. crypto-exchanges) za trgovanje z dvema virtualnima valutama in ne zamenjavo v fiat valute. Tema poštene vrednosti sredstev je podrobneje naslovljena v poglavju 3.9. Po modelu revalorizacije je evidentiranje sprememb v pošteni vrednosti bolj zapleteno: povečanje poštene vrednosti se prikazuje v drugem vseobsegajočem donosu, medtem ko se zmanjšanje poštene vrednosti, ko se spremembe v vrednosti v celoti zmanjšale revalorizacijske rezerve, prikazuje v poslovnem izidu. Za vrednost pripoznanih izgub v poslovnem izidu se lahko ob kasnejšem merjenju računovodsko prikaže dobičke v poslovnem izidu (presežek pa povečuje revalorizacijske rezerve). Standard ne dovoli recikliranja nabranih dobičkov v poslovni izid.

Tabela 4: Kasnejše merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot neopredmetena sredstva

Opis transakcije	Breme	Dobro
Prevrednotenje – povečanje poštene vrednosti virtualnega sredstva	Neopredmeteno sredstvo, merjeno po pošteni vrednosti	Revalorizacijske rezerve

se nadaljuje

Tabela 4: Kasnejše merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot neopredmetena sredstva (nad.)

Opis transakcije	Breme	Dobro
Prevrednotenje – zmanjšanje poštene vrednosti virtualne valute	Revalorizacijske rezerve* in prevrednotevalni poslovni odhodki	Neopredmeteno sredstvo, merjeno po pošteni vrednosti
Prodaja virtualne valute po višji vrednosti od poštene vrednosti	Poslovne/druge terjatve in revalorizacijske rezerve	Neopredmeteno sredstvo, merjeno po pošteni vrednosti, in zadržni poslovni izid
Prodaja virtualne valute po nižji vrednosti od poštene vrednosti	Poslovne/druge terjatve	Neopredmeteno sredstvo, merjeno po pošteni vrednosti, in prevrednotevalni poslovni odhodki
Poraba virtualne valute (brez pretvorbe v fiat valuto)	Poslovne/druge obveznosti in revalorizacijske rezerve	Neopredmeteno sredstvo, merjeno po pošteni vrednosti, in zadržni poslovni izid

Legenda: * Če obstajajo revalorizacijske rezerve, se zmanjšanje poštene vrednosti najprej prikaže kot zmanjšanje le-teh.

Vir: lastno delo.

3.8.1.2 Zaloge

Zaloge se ob začetnem pripoznanju merijo po nabavni vrednosti.

Tabela 5: Začetno merjenje virtualnih valut, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot zaloge

Opis transakcije	Breme	Dobro
Začetno merjenje	Zaloge, merjene po pošteni vrednosti in zmanjšane za stroške prodaje*	Poslovne obveznosti** ali prihodki*** ali odloženi prihodki****

Legenda: * Ob začetni pripoznavi prejeta virtualna sredstva merimo po nabavni vrednosti. ** Sredstva, ki so namenjena za izpolnitev obvez. *** Zbrana sredstva, namenjena za pokrivanje že nastalih stroškov v zvezi s projektom. **** Vsa ostala sredstva.

Vir: lastno delo.

Kasneje se zaloge merijo po manjši od nabavne vrednosti ali čiste iztržljive vrednosti. V nabavno vrednost virtualnih sredstev so načeloma vključeni prodajna cena, neizterljivi davki in drugi stroški, ki jih je mogoče neposredno pripisati nakupu (na primer stroški obdelave transakcije v tehnologiji veriženja blokov). Morebitni popusti se od nabavne vrednosti odštejejo (MRS 2.11).

Čista iztržljiva vrednost je v 6. členu MRS 2 opredeljena kot »ocenjena prodajna cena, dosežena v rednem poslovanju, zmanjšana za ocenjene stroške [...] prodaje.« (IASB, 2013). EY (2018b, str. 14) izpostavlja, da ocenjevanje stroškov prodaje lahko predstavlja izziv za imetnike virtualnih sredstev, saj lahko ti stroški pomembno nihajo v odvisnosti od trenutnega števila transakcij v obdelavi v tehnologiji veriženja blokov. Omenjeno EY ponazarja s sklicevanjem na Bitcoin tehnologijo veriženja blokov, kjer je povprečen strošek obdelave transakcije decembra 2017 znašal 55 USD, avgusta 2018 pa le še 2 USD.

Podjetja morajo tako v vsakem poročevalskem obdobju oceniti čisto iztržljivo vrednost virtualnih sredstev. Če bo ta nižja od nabavne vrednosti, se odpis evidentira v izkazu poslovnega izida. V primeru izboljšanja okoliščin se odpis zalog pripozna med prihodki, a so prihodki omejeni le na predhodno knjiženje oslabitev, tako da knjigovodska vrednost nikoli ne presega zneska ob začetnem merjenju.

Posredniki morajo zaloge kasneje meriti po pošteni vrednosti, zmanjšani za stroške prodaje (MRS 2.5). Vse spremembe poštene vrednosti z odbitkom stroškov prodaje se pripoznajo v poslovnem izidu v obdobju, v katerem je prišlo do spremembe (MRS 2.3(b)).

Tabela 6: Kasnejše merjenje virtualnih sredstev, prejetih v začetni ponudbi žetonov, kot zaloge

Opis transakcije	Breme	Dobro
Prevrednotenje – povečanje poštene vrednosti virtualne valute	Zaloge, merjene po pošteni vrednosti in zmanjšane za stroške prodaje	Prevrednotevalni poslovni prihodki
Prevrednotenje – zmanjšanje poštene vrednosti virtualne valute	Prevrednotevalni poslovni odhodki	Zaloge, merjene po pošteni vrednosti in zmanjšane za stroške prodaje
Prodaja/poraba virtualne valute	Vrednost prodanih poslovnih učinkov	Zaloge, merjene po pošteni vrednosti in zmanjšane za stroške prodaje

Vir: lastno delo.

3.8.2 Računovodska obravnava izdanih žetonov v začetni ponudbi žetonov

Pred izdajo žetonov podjetje rudari žetone (gre za izraz, ki se uporablja kot sopomenka za ustvarjanje žetonov). Računovodsko lahko podjetje narudarjene žetone obravnava na dva načina (Bajuk Mušič, 2018, str. 40):

- pripozna stroške tekočega obdobja, saj so običajno ti stroški nepomembni z vidika poštene predstavitve računovodskih izkazov in vseh ostalih stroškov, ki nastajajo v času projekta;

- usredstvi stroške in jih pripozna kot zalogo ter vsakemu ustvarjenemu žetonu dodeli sorazmerni del stroškov, ki so z rudarjenjem nastali.

V prvem primeru podjetje nima 'bilančne' evidence o izdanih žetonih, zato jo mora voditi izvenbilančno, po vrednosti in količini. V drugem primeru pa ob prodaji žetona podjetje zalogo ustrezno zmanjša.

Ko podjetje žetone narudari, ne pripozna prihodkov, tudi če bo prodajna cena višja od stroškovne vrednosti žetona, saj pogoji za njihovo pripoznanje ob izdaji niso izpolnjeni (Bajuk Mušič, 2018, str. 42).

V praksi podjetja del ustvarjenih žetonov zadržijo za namene poplačila svetovalcev, zaposlenih, marketinške aktivnosti in podobno. Vrednosti zadržanih žetonov podjetja ne smejo povečevati, tudi če se bo z njimi kasneje trgovalo na borzah po bistveno višji ceni. Gre namreč za zalogo, ki se je v skladu z MRS 2.9 ne sme prevrednotiti nad izvirno vrednost (IASB, 2013).

Tabela 7: Računovodska obravnava stroškov rudarjenja

Opis transakcije	Breme	Dobro
Rudarjenje žetonov	Stroški drugih storitev	Poslovne/druge obveznosti

Vir: lastno delo.

Druga možnost, usredstvenje (računovodsko bi se žetoni prikazovali med zalogami), je z vidika računovodskega spremljanja bistveno bolj zahtevna. Po mojem mnenju stroški takega računovodskega spremljanja bistveno presegajo koristi, predvsem zaradi nepomembne vrednosti stroškov rudarjenja v primerjavi z višino zbranih sredstev v prvi izdaji žetonov, zato bi bilo tako računovodsko spremljanje nesmiselno.

Ob izdaji žetonov se pojavita dve ključni računovodski vprašanji: po kateri vrednosti podjetje pripozna izdane žetone in kaj podjetje v knjigah knjiži kot protipostavko. Odgovor na prvo vprašanje je jasen: vrednost, ki jo podjetje prejme za žeton, bodisi v evrih, dolarjih ali drugi valuti. Če je podjetje v plačilo prejelo eno od virtualnih valut, pa govorimo o nedenarnem poplačilu terjatve, kar v praksi vidimo pogosteje kot plačilo obveznosti v fiat denarju. Protipostavka je odvisna od namena zbranih sredstev.

Tabela 8: Začetno merjenje izdanih žetonov

Opis transakcije	Vrsta žetona	Namen zbranih sredstev	Breme	Dobro
Začetno merjenje	Storitveni	Za že nastale stroške	Neopredmetena sredstva, merjena po pošteni vrednosti, ali zaloge, merjene po pošteni vrednosti, zmanjšane za stroške prodaje	Prihodki*
		Za izpolnitev obvez		Poslovne obveznosti*
		Vsa ostala sredstva		Odloženi prihodki*
	Premoženjski	Za že nastale stroške		Prihodki*
		Za izpolnitev obvez		Finančne obveznosti*
		Vsa ostala sredstva		Odloženi prihodki*

Legenda: * Tako začetno kot kasnejše merjenje je obvezno po nabavni vrednosti.

Vir: lastno delo.

Ob kasnejšem merjenju podjetje izpolnitev obveze pripozna v poslovnem izidu le v delu, ki se nanaša na opravljeno storitev.

Tabela 9: Kasnejše merjenje izdanih žetonov

Opis transakcije	Vrsta žetona	Breme	Dobro
Izpolnitev obveze	Storitveni	Poslovne obveznosti	Prihodki
	Premoženjski	Finančne obveznosti	Finančni prihodki

Vir: lastno delo.

Če podjetje v beli knjigi obljubi, da bo žetone odkupilo po pošteni vrednosti, mora na vsak datum izkaza finančnega položaja oceniti, koliko znaša dodatna obveznost iz naslova spremembe poštene vrednosti. V primeru povečanja poštene vrednosti podjetje poveča obveznost in vračuna odhodke (Bajuk Mušič, 2018, str. 44).

3.8.3 Računovodska obravnava kupljenih žetonov v začetni ponudbi žetonov

Kupljeni žetoni se izmerijo po nabavni vrednosti in prikazujejo v postavki Aktivne časovne razmejitev iz kupljenih žetonov ICO (SIR, 2018).

Ob vsakem kasnejšem merjenju mora podjetje preveriti upravičenost in realnost njihovega obstoja in aktivne časovne razmejitev odpraviti v breme odhodkov, če ne obstajajo zadovoljivi in zadostni dokazi o nadaljnji upravičenosti njihovega izkazovanja (SIR, 2018). Aktivne časovne razmejitev se tudi ob kasnejšem merjenju merijo po nabavni vrednosti, prevrednotenje navzgor torej ni dovoljeno.

Ko nastane pravica od izdajatelja zahtevati izpolnitev njegove obljube, ki izhaja iz izdanih žetonov, se aktivne časovne razmejitev pretvorijo v poslovne ali finančne terjatve (SIR, 2018).

3.8.4 Razkritja

MRS 1 v 9. členu cilj računovodskih izkazov definira kot »[...] dajati informacije o finančnem položaju, finančni uspešnosti in denarnih tokovih podjetja, ki širšemu krogu uporabnikov koristijo pri gospodarskem odločanju.« Podjetje mora v razkritjih zagotoviti tudi informacije, ki drugje v računovodskih izkazih niso predstavljene, vendar so pomembne za njihovo razumevanje (IASB, 2014).

MRS 1.17. od podjetja zahteva, da »[...] navede dodatna razkritja, če skladnost s specifičnimi zahtevami MSRP ne zadostuje, da bi uporabniki razumeli vpliv posameznih transakcij, drugih dogodkov in določenih stanj na finančni položaj in finančno uspešnost podjetja« (IASB, 2014).

Nekateri MSRP določajo dodatna razkritja, ki jih je treba vključiti v pojasnila k računovodskim izkazom. Podjetju teh ni treba zagotoviti, če je informacija, ki izhaja iz razkritja, nepomembna v skladu z načelom bistvenosti (MRS 1.31).

Podjetja morajo pri razkrivanju informacij slediti zahtevam posameznih standardov (na primer MRS 2 – Zaloge, MRS 38 – Neopredmetena osnovna sredstva, MSRP 13 – Merjene poštene vrednosti idr.). Poleg tega pa morajo presoditi še, ali je potrebno razkriti dodatne informacije, glede na kompleksnost in nestanovitnost virtualnih sredstev. Smotno bi bilo, da podjetja poleg posameznih zahtev razkrijejo še (CPA, 2018):

- opis virtualnega sredstva, njegove pomembne značilnosti in namen, za katerega podjetje sredstvo ima (na primer nakup blaga in storitev, naložbe);
- število enot virtualnih sredstev na dan računovodskih izkazov;
- uporabljeno računovodska usmeritev in pojasnilo za njeno izbiro;
- v primeru merjenja po nabavni vrednosti razkritje poštene vrednosti in ostalih razkritij, zahtevanih v MSRP 13;
- informacije o tržnih tveganjih, povezanih z virtualnimi sredstvi.

EY (2018b, str. 21) predlaga tudi vključitev posameznih virtualnih sredstev, ki so pomembna z vidika računovodskih izkazov, v izkaz finančnega položaja, v izkaz poslovnega izida oziroma drugega vseobsegajočega donosa pa materialne dobičke ali izgube iz transakcij z virtualnimi sredstvi in prevrednotenj. EY predlaga še razkritje preteklih nihanj vrednosti pomembnih virtualnih sredstev.

V praksi obstajajo tudi zahteve regulatorjev po dodatnih razkritjih, ki jih podjetja morajo vključiti.

Do sedaj objavljenih letnih poročil podjetij, ki imajo v svojih izkazih tudi virtualna sredstva, je malo. V tabeli 10 prikazujem razkritja glede virtualnih sredstev iz javno dostopnih, revidiranih letnih poročil izbranih podjetij.

Tabela 10: MSRP razkritja o virtualnih sredstvih izbranih podjetij

Podjetje	Uporabljen MSRP	Računovodska usmeritev	Razkritja
Bitcoin Group Ltd, Avstralija, 2015, revidirano	MRS 38 (model revalorizacije)	Bitcoinovi so neopredmetena sredstva brez končne zapadlosti, ki so bila začetno pripoznana po nabavni vrednosti. Kasneje se merijo po pošteni vrednosti, glede na kotirano ceno na aktivnem trgu. Povečanje knjigovodske vrednosti se prikazuje v drugem vseobsegajočem donosu, zmanjšanje pa v poslovnem izidu. Ob prodaji/porabi/izločitvi Bitcoinov se revalorizacijska rezerva iz drugega vseobsegajočega donosa prenese neposredno v zadržani dobiček.	Skupina razkriva pošteno vrednost bitcoinov, ki jo uvršča v raven 1 v hierarhiji poštenih vrednosti, in koliko bitcoinov je v upravljanju izven skupine.
		Skupina pripozna prihodke iz naslova rudarjenja (v obliki bitcoinov, zmanjšanih za 2,5-% transakcijske stroške), ki se pripoznajo ob dejanskem nakazilu in po nakazani vrednosti.	Skupina posebej prikazuje prihodke in stroške iz naslova rudarjenja.
Digital X Ltd, Avstralija, 2017, revidirano	MRS 2 (poštena vrednost)	Bitcoinovi se obravnavajo kot dobrine (ang. commodity). Ker MSRP v nobenem standardu posebej ne omenjajo blaga, se je poslovodstvo družbe odločilo, da bo, čeprav so bitcoinovi sredstvo, ki fizično ne obstaja, upoštevalo interpretacijo v ameriških standardih (US GAAP).	Ni posebnih dodatnih razkritij v povezavi z virtualnimi valutami.

se nadaljuje

Tabela 10: MSRP razkritja o virtualnih sredstvih izbranih podjetij (nad.)

Podjetje	Uporabljen MSRP	Računovodska usmeritev	Razkritja
		<p>Podjetje se ukvarja s trgovanjem z bitcoini, zato zalogo bitcoinov (bodisi kupljenih bodisi narudarjenih) kasneje meri po pošteni vrednosti, v skladu z MRS 2.4., ki posrednikom dovoljuje izjemo glede upoštevanja določil MRS 2 in take zaloge vrednotijo po pošteni vrednosti, spremembe pa se prikazujejo v poslovnem izidu. Stroškov prodaje podjetje ne odbija od poštene vrednosti, saj so ti zanje nepomembni. Spremembe vrednosti zaloge se pripoznajo v tekočem poslovnem izidu.</p>	
		<p>Skupina pripoznava prihodke iz naslova rudarjenja, ki se pripoznajo po tržni vrednosti, objavljeni na borzi Bitfinex (uporablja se Closing Coordinated Universal Time).</p>	
		<p>Poštena vrednost bitcoinov se meri po protivrednosti v USD, objavljeni na borzi Bitfinex, saj podjetje na tej borzi opravi največ transakcij (tako številčno kot vrednostno). Podjetje input po hierarhiji poštene vrednosti razvršča v raven 1.</p>	
Bitcoin Group SE, Nemčija, 2017, revidirano	MRS 39	<p>Skupina virtualne valute v lasti pripoznava med finančnimi instrumenti, razpoložljivimi za prodajo, ki jih meri v skladu z zahtevami MRS 39. Gre namreč za skupino, ki se ukvarja s posredništvom pri nakupu in prodaji virtualnih valut.</p>	<p>Skupina razkriva pošteno in knjigovodsko vrednost virtualnih valut v lasti, ločeno po posameznih virtualnih valutah (na primer bitcoin, ethereum idr.).</p>

se nadaljuje

Tabela 10: MSRP razkritja o virtualnih sredstvih izbranih podjetij (nad.)

Podjetje	Uporabljen MSRP	Računovodska usmeritev	Razkritja
		<p>Mnenje nemškega regulatorja za finančni nadzor (BaFin) je, da so virtualne valute finančni instrumenti in se storitve, ki jih opravlja posrednik, štejejo za finančne storitve, za katere se zahteva dovoljenje za opravljanje dejavnosti.</p> <p>Poštena vrednost virtualnih valut se meri na podlagi tržnih vrednosti, tako da se te uvrščajo v raven 1 v hierarhiji poštenih vrednosti.</p>	<p>Skupina razkriva tudi analizo občutljivosti spremembe vrednosti bitcoinov, tveganja, povezana z virtualnimi sredstvi, katerim je izpostavljena.</p>

Vir: Bitcoin Group Ltd. (2015); HotCopper (2017); Bitcoin Group Ltd (2018).

3.8.4.1 Dodatna razkritja v skladu z MRS 38

V skladu z zahtevami standarda morajo podjetja razkriti prilagajanje knjigovodske vrednosti na začetku in na koncu obdobja, pri čemer so pojasnjene spremembe, ki lahko izhajajo iz novih nabav, odtujitev, amortizacije (če je ta relevantna), povečanja in zmanjšanja v obdobju zaradi prevrednotenij, morebitnih izgub zaradi oslabitve idr. V primeru virtualnih sredstev morajo podjetja razkriti še dejstvo, da je njihova življenjska doba nedoločena, in razloge, ki podpirajo oceno nedoločene dobe koristnosti. Zahtevano je tudi razkritje opisa in knjigovodske vrednosti vsakega posameznega neopredmetenega sredstva, ki je bistveno za računovodske izkaze podjetja (MRS 38).

Slika 3: Primer razkritij v skladu z MRS 38

Računovodska usmeritev

Med neopredmetenimi sredstvi prikazujemo tudi virtualne valute. Te začetno merimo po nabavni vrednosti. V nabavno vrednost se všteto cena virtualne valute (bodisi plačani evri bodisi evrska vrednost plačanih virtualnih valut, ki jo avtomatsko izračuna platforma Bitstamp.com ob izvršitvi transakcije) in stroški obdelave transakcije, ki nam jo zaračuna virtualna borza, odštevajo pa se morebitni popusti.

Ob kasnejšem merjenju povečanje poštene vrednosti prikazujemo v revalorizacijskih rezervah (ki se razgradijo ob prodaji prek zadržanega poslovnega izida), zmanjšanje pa v izkazu poslovnega izida, po tem, ko razgradimo revalorizacijske rezerve.

Virtualnih valut ne amortiziramo, ker je poslovodstvo podjetja v skladu z 88. členom MRS 38 ocenilo, da imajo virtualna sredstva nedoločeno dobo koristnosti, saj nimajo končne koristnosti, in na trgu ni omejitev za njihovo zamenjavo v denar ali porabo za blago in storitve. V skladu z zahtevami MRS pa vsako leto ali vedno, ko se pojavijo indikatorji, naredimo test, ali je potrebno virtualne valute slabiti.

Neopredmetena sredstva

	Virtualne valute
Nabavna vrednost	
Začetno stanje	XXX EUR
Pridobitve	+XXX EUR
Odtujitve	-XXX EUR
Prevrednotenje na pošteno vrednost	+/-XXX EUR
Oslabitve	-XXX EUR
Končno stanje	XXX EUR

Na dan Izkaza finančnega položaja smo primerjali pošteno vrednost virtualnih valut s knjigovodsko. Zaradi merjenja virtualnih valut po pošteni vrednosti sta vrednosti enaki, prav tako pa na trgu v skladu s poglobljeno analizo, ki je sestavni del poslovnega dela računovodskega poročila, ni indikatorjev za slabitev.

Največji delež, 95 % knjigovodske vrednosti virtualnih valut, predstavljajo bitcoini. V lasti imamo XXX enot bitcoinov, njihova poštena vrednost pa je na dan DD. MM. LLLL znašala XXX EUR (closing price na Bitstamp.com). Vrednost bitcoina je bila v letošnjem letu precej volatilna, najnižja vrednost, ki jo je dosegel, je bila XXX EUR, najvišja pa XXX EUR. V primerjavi z začetkom poslovnega leta je konec poslovnega leta vrednost zrasla, kar je razvidno iz izkaza drugega vseobsegajočega donosa.

Vir: lastno delo.

3.8.4.2 Dodatna razkritja v skladu z MRS 2

Podjetja, ki virtualna sredstva razvrščajo med zaloge, morajo razkriti njihovo knjigovodsko vrednost po vrstah sredstev, računovodsko usmeritev za merjenje zalog in stroške, povezane z zmanjšanjem zaloge ter prevrednotenja. Posredniki pri poslovanju z blagom morajo upoštevati še zahteve iz MSRP 13 (EY, 2018b, str. 20).

Slika 4: Primer razkritij v skladu z MRS 2

Računovodska usmeritev

V skladu z izjemo iz 5. člena MRS 2 se zaloge virtualnih valut ob pripoznavi merijo po pošteni vrednosti, zmanjšani za ocenjene stroške prodaje. Ker je stroške prodaje nemogoče oceniti, saj se njihova višina neprestano spreminja, pošteno vrednost spremenimo za ocenjene stroške prodaje le enkrat letno (na dan izkaza finančnega položaja).

Kasneje se zaloge merijo po pošteni vrednosti, zmanjšani za ocenjene stroške prodaje, spremembe pa se prikazujejo v izkazu poslovnega izida.

Zaloge

Zaloge	Tekoče obdobje	Prejšnje obdobje
Virtualne valute, od tega	XXX EUR	XXXX EUR
Bitcoin	XXX EUR	XXXX EUR
Druge virtualne valute	X EUR	XX EUR
Skupaj zaloge	XXX EUR	XXXX EUR

Največji delež, 95 % knjigovodske vrednosti virtualnih valut, predstavljajo bitcoini. V lasti imamo X enot bitcoinov, njihova poštena vrednost (pred zmanjšanjem za stroške prodaje) pa je na dan DD. MM. LLLL znašala XXX EUR (closing price na Bitstamp.com).

V tekočem obdobju je bila poštena vrednost bitcoinov dokaj stabilna, največji vpliv zmanjšanja nasproti pošteni vrednosti v prejšnjem obdobju je znatno povečanje stroškov prodaje (za x %), ki se pri računovodskem izkazovanju odštejejo od poštene vrednosti.

Hierarhija poštene vrednosti

Tekoče obdobje	1. raven	2. raven	3. raven	Skupaj poštena vrednost	Skupaj knjigovod. vrednost
Poštena vrednost sredstev					
Virtualne valute	XXX EUR	-	-	XXX EUR	XXX EUR

Poštena vrednost virtualnih valut se meri na podlagi vrednosti closing CUT na borzi Bistamp.com. Ker so vhodni podatki tržni, se poštena vrednost uvršča v raven 1.

Vir: lastno delo.

3.9 Ali je tržna cena virtualnih sredstev tudi njihova poštena vrednost?

Tradicionalno se poštena vrednost sredstev v skladu z MSRP 13.72 lahko meri z različnimi vložki (ang. inputs) v tehnike ocenjevanja poštene vrednosti, imajo pa v hierarhiji poštene vrednosti največjo prednost kotirane cene na delujočih trgih za enaka sredstva ali obveznosti (t.i. vložki ravni 1) (IASB, 2013). Nadalje standard v 16. in 17. členu predpostavlja, da se pri merjenju poštene vrednosti transakcija za prodajo sredstva ali prenos obveznosti izvede na glavnem trgu (v primeru obstoja več aktivnih trgov, z različnimi cenami za isto virtualno sredstvo, se mora podjetje odločiti, kateri je zanj glavni trg – podjetje mora do njega imeti dostop, pomembni pa so tudi ostali dejavniki, na primer lokacija, število transakcij, obseg transakcij idr.) oziroma na najugodnejšem trgu za sredstvo ali obveznost, kadar ni glavnega trga (IASB, 2013).

Podjetjem v skladu z MSRP 13.17 ni treba izvajati obsežnih raziskav, da bi opredelila glavni trg, a morajo upoštevati vse informacije, ki so razumno na voljo (IASB, 2013). Kljub temu se v tem delu naloge sprašujem, ali so, na prvi pogled zanesljive kotirane cene na borzah virtualnih sredstev, kot na primer Bitstamp, res primeren vložek za merjenje poštene vrednosti virtualnih sredstev v izkazih finančnega položaja družb, ali bi bilo primerneje te meriti po nabavni vrednosti.

Primožič (2013, str. 49) ugotavlja, da so glavne značilnosti neaktivnega kapitalskega trga: zmanjšanje obsega trgovanja, cene na trgu niso aktualne, cene se v daljšem časovnem obdobju ali pa se med tržnimi udeleženci bistveno razlikujejo. Cene virtualnih valut, kot je v magistrskem delu že bilo izpostavljeno, občutno nihajo in zdi se, da trg virtualnih valut izpolnjuje glavne značilnosti neaktivnega kapitalskega trga (cene se v daljšem časovnem obdobju bistveno razlikujejo in obseg trgovanja niha – decembra 2017 je bilo z bitcoini izvedenih povprečno 400 tisoč transakcij na dan, avgusta 2018 pa le še 215 tisoč) (Saint Bitts LLC, 2018). Dejstvo, da padec vrednosti virtualnih sredstev tudi že za 90 % ni imel pomembnih tržnih posledic (kot jih je na primer imela finančna kriza) govori o tem, da trg virtualnih valut nima vpliva na globalno gospodarstvo.

Značilnost virtualnih sredstev je tudi, da se z njimi se lahko trguje 24 ur na dan in 7 dni na teden, zato se mi poraja vprašanje, katero ceno upoštevati za namene izračuna poštene vrednosti. Na primer, ali je primerno vrednotenje konec dneva ob 23:59 uri ali ob koncu delavnika? Ti podatki morajo biti opredeljeni v računovodski politiki podjetja, ki se mora obvezno uporabljati konsistentno. Glede na to, da obstaja veliko število virtualnih sredstev, s katerimi se različno trguje, tudi vse cene ne izpolnjujejo pogojev za uvrstitev v raven 1 v hierarhiji poštene vrednosti.

V oglasnem sporočilu časnika Finance (2017) piše, da bi danes imeli 83 milijonov USD, če bi pred tremi leti v bitocine vložili 100 USD. Leskovec (2017, str. 7) meni, da gre v primeru virtualnih valut za ekonomski balon in da: »kriptovalute kupujejo zanesenjaki, ki niso nikoli prej resno vlagali v finančne instrumente in ki pravzaprav niti ne vedo prav dobro, kaj kriptovalute sploh so.« Ločimo dve vrsti investitorjev: tiste, ki svoj denar vlagajo na dolgi rok, saj jim več pomenijo stalni in stabilni donosi oziroma dolgoročna rast vrednosti, in tisti, ki svoj denar vlagajo na kratki rok, saj upajo, da bo v kratkem času vrednost njihove naložbe zrasla in jo bodo lahko unovčili z dobičkom. Ko na trgu sodeluje več slednjih investitorjev kot prvih, je to lahko eden izmed indikatorjev, da je tak trg v balonu. Ta nastane, ko se veliko udeležencev na trgu obnaša neracionalno (obetajo si hiter zaslužek), posledično pa pričnejo cene dobrin naraščati do nevzdržne ravni brez ekonomsko utemeljenega razloga (Leskovec, 2017). Leskovec (2017) pravi še, »investitorji, ki (špekulativno) investirajo na kratek rok, bodo investirali tako dolgo, dokler bodo verjeli, da obstajajo na trgu investitorji, ki so pripravljene za njihovo naložbo plačati več, kot so plačali sami. Gre za t. i. teorijo večjega bedaka, greater fool theory. Ko na trgu ni mogoče več najti večjega bedaka, se balon razpoči« in »[...] balon se hitro napihuje zaradi »črednega« obnašanja ljudi (ang. hording) – slepo

posnemanje tega, kar počne večina (z napačno predpostavko, da je to, kar počne večina, tudi optimalno), ter s prevelikim optimizmom, ki meji na evforijo.« Nekateri avtorji so mnenja, da lahko balon primerjamo z dot.com balonom, ki je počil zaradi ljudi, obsedenimi z željo kupiti karkoli ter, da je kripto balon že počil, morda ravno zaradi začetnih ponudb žetonov, saj je bilo naenkrat na trgu na voljo več žetonov kot povpraševanja po njih.

Po drugi strani je potrebno izpostaviti, da klasična finančna teorija ne pozna balonov. Zagovorniki omenjene teorije so mnenja, da nepremičnine, vrednostne papirje in ostala sredstva cenijo trgi, ki so učinkoviti in na katerih trgujejo racionalni udeleženci. Cena, ki se določi na trgu na podlagi ponudbe in povpraševanje, je torej edina prava cena, druge ni mogoče določiti (Calverly, 2009, str. 125).

Podjetja v praksi borzno ceno virtualnih valut uporabljajo kot pošteno vrednost, ki se uvršča v Raven 1. Ta vrednost je po mojem mnenju še vedno bolj reprezentativna, kot če bi podjetja razvijala lastne modele za izračun poštene vrednosti, čas pa bo pokazal, ali ne bi bilo merjenje virtualnih valut po nabavni vrednosti primernejše za razumevanje računovodskih izkazov in odražanje poslovanja podjetja na daljši rok, kot velika nestabilnost računovodskih izkazov zaradi merjenja sprememb vrednosti prek poslovnega izida.

4 OPOZORILA REGULATORJEV

Kot opozarja ECB (2018b, str. 4), imetniki virtualnih valut (v nasprotju z imetniki fiat denarja) nimajo nikakršnega jamstva, da bodo lahko svoje imetje v prihodnosti zamenjali za zakonite valute, blago ali storitve in »[...] če bi se v prihodnosti bistveno povečalo zanašanje gospodarskih akterjev na enote virtualne valute, bi to načeloma lahko vplivalo na nadzor centralnih bank nad ponudbo denarja s potencialnimi tveganji za stabilnost cen, čeprav je v sedanji praksi to tveganje omejeno.«

Iz omenjenega dejstva izhajajo praktično vsa tveganja, na katera opozarjajo regulatorji.

4.1 EBA

Evropski bančni organ (v nadaljevanju EBA) je leta 2014 izdal mnenje, v katerem je zaznal kar 70 tveganj, povezanih z virtualnimi valutami. Mnenje je EBA izdala po tem, ko so se od septembra prejšnjega leta virtualne valute pojavile na njenem radarju, čemur je najprej sledilo opozorilo potrošnikom, da se tveganj, ki izhajajo iz virtualnih valut, ne da nikakor ublažiti ali se jim izogniti, saj niso regulirane. Zaznana so bila tveganja v naslednjih kategorijah: tveganja za uporabnika, tveganja za tržne akterje, ki niso uporabniki, tveganje finančne integritete, kot je pranje denarja in drugi finančni kriminal, tveganje za obstoječe plačilne sisteme in tradicionalne valute in tveganja za regulatorje. Kot bistvena tveganja je EBA zaznala možno izgubo denarja na borzi (ko je ta goljufiva ali v primeru kraje sredstev preko vdora na borzo), krajo imetja iz e-denarnic oziroma izgubo imetja ob izgubi gesla za

uporabo e-denarnice, neobstoj zagotovila ob uporabi virtualnih valut kot plačilnega sredstva, veliko volatilitnost vrednosti virtualnih valut in manipuliranje z njeno vrednostjo, možno zlorabo v kriminalne namene (predvsem zaradi anonimnosti), neobstoj pravne zaščite za uporabnika in pa izpostavljenost nepredvidenim davčnim bremenom (EBA, 2014, str. 22).

V odgovor na zaznana tveganja je EBA predlagala dolgoročni pristop k regulaciji trga virtualnih sredstev. Ta naj bi, v idealnem primeru, bila globalna, sicer bi bilo težko zagotoviti uspešen regulatorni sistem. Najpomembnejši dejavnik regulacije je obvezna registracija vsake sheme virtualnih sredstev kot podjetja, ki mora biti podvrženo enakim zakonodajnim zahtevam kot podjetja v finančnem sektorju, torej odgovorno najmanj za celovitost podatkovne baze transakcij, protokol in vse ostale ključne komponente delovanja virtualne sheme, ob upoštevanju zahtev nadzornih in zakonodajnih organov. Pred registracijo mora podjetje predložiti poročilo neodvisne tretje osebe o varnosti IT-okolja v skladu z mednarodnimi standardi, oceno fit & proper posloводства, podatke o končnih lastnikih in drugo. EBA predlaga še uvedbo minimalnih kapitalskih zahtev za namene zagotavljanja zadostnih sredstev za izpolnjevanje finančnih obveznosti v virtualnih in fiat valutah, pa tudi, da mora biti osnovni kapital vložen v fiat valutah. Podjetje mora izdajati tudi plačilne garancije in tako zagotoviti možnost vračila sredstev (EBA, 2014).

Poleg tveganj je EBA izpostavila tudi prednosti virtualnih valut, kot so manjši transakcijski stroški, hitrost transakcij in varnost osebnih podatkov, pri plačilu namreč ni potrebno uporabljati gesla ali PIN številke, po drugi strani pa uporabnik ostane brez vsega imetja, če izgubi identifikacijsko številko e-denarnice (EBA, 2014).

Predvsem zaradi odsotnosti finančnih posrednikov so transakcije z virtualnimi valutami cenejše kot tradicionalni načini plačevanja (kreditne kartice, univerzalni plačilni nalogi idr.). Brito (2013, str. 11) navaja, da ti stroški znašajo okoli 1 % vrednosti transakcije z virtualnimi sredstvi, pri tradicionalnih plačilih pa tej znašajo med 2 % in 4 % (Wu, 2014). EBA (2014, str. 17) pri tem opozarja, da višina transakcijskih stroškov ni zagotovljena, saj se lahko v prihodnosti pomembno zvišajo na račun manjšega obsega transakcij ter na račun regulacije področja transakcij z virtualnimi valutami (pomanjkanje regulacije naj bi bil eden izmed dejavnikov, ki vpliva na nižje transakcijske stroške). V Evropi se ta prednost virtualnih valut izničuje tudi zaradi dejstva, da večina evropskih držav spada v enotno območje plačil v evrih (SEPA), kjer so čezmejna plačila v evrih predmet zelo nizkih ali celo nobenih transakcijskih stroškov.

Zaradi popolnoma avtomatiziranega sistema in velika števila rudarjev v tehnologiji veriženja blokov se transakcije z virtualnimi valutami procesirajo hitreje kot v tradicionalnih plačilnih sistemih. Prav tako se transakcije v blockchainu odvijajo 24 ur na dan in 7 dni v tednu, medtem ko je izvršitev transakcij, na primer v bankah, odvisna od urnika plačil. Tudi to prednost delno izničuje SEPA, ki zagotavlja obdelavo transakcije v roku 1 delavnega dne (EBA, 2014, str. 18).

4.2 Evropski parlament

Houben in Snyers (2018) v svoji študiji, ki jo je naročil TAX 3 komite, kot bistvene probleme, povezane z virtualnimi valutami, navajata pranje denarja, financiranje terorizma in izogibanje plačevanju davkov, ki izhajajo iz anonimnosti uporabnikov. Pri tem ugotavljata, da se evropski pravni sistem povečini neuspešno ukvarja z bistvenimi problemi. Edina vidna sprememba se je zgodila v 5. popravku Direktive o preprečevanju pranja denarja (AMLD5), ki vključuje definicijo virtualne valute in obvezuje virtualne borze ter upravljavce e-denarnic k skrbnim pregledom strank (ang. Know Your Client – KYC) in k poročanju o sumljivih transakcijah. Avtorja izpostavljata, da je namen tehnologije veriženja blokov tudi kibernetška varnost, to je zaščita pred vdori, kraji osebni podatkov in identitete, goljufijami, nepravilnim razkrivanjem osebnih podatkov, hkrati pa digitalni zapis ponuja možnost legitimnega dostopa do informacij glede kriminalnih aktivnosti, ki lahko služijo tudi za kazenski pregon. Enako velja za izmenjavo podatkov med državami članicami EU za namene davčnega izogibanja – obstoječi zakonodajni okvir ni učinkovit, saj ni krojen za značilnosti virtualnih valut in njihovih uporabnikov, predvsem zaradi anonimnosti, ki onemogoča zbiranje podatkov za izmenjavo.

Evropski parlament je pripravil tudi predlog Direktive (EU) 2015/849 o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja ali financiranje terorizma, ki v 16. členu zahteva, da države članice zagotovijo, da ponudniki e-denarnic in storitev menjave med virtualnimi in papirnimi valutami pridobijo licenco za opravljanje svoje dejavnosti oziroma so registrirani.

4.3 SEC

Ameriški regulator trga vrednostnih papirjev, SEC, je v letu 2017 ustanovil nov oddelek, ki se ukvarja s preprečevanjem in sankcioniranjem kršitev, povezanih s tehnologijo veriženja blokov in začetnimi ponudbami žetonov. V le nekaj mesecih obratovanja je oddelek izdal več izvršilnih ukrepov in odločb izdajateljem žetonov zaradi goljufij in prodaje neregistriranih vrednostnih papirjev. Veliko podjetij je namreč ob izdaji žetonov trdilo, da ne gre za premoženjske žetone, za katere velja regulativa SEC, ampak naj bi bili storitveni. SEC je pojasnil, da je imela velika večina obravnavanih primerov začetnih ponudb žetonov značilnosti, podobne tradicionalnim izdajam vrednostnih papirjev (PWC, 2018, str. 3).

SEC je tudi jasno povedal, da preučuje vse možnosti za pripravo regulatornih ukrepov v zvezi z virtualnimi sredstvi. V letošnjem letu je ameriški regulator izdal še opozorilo, da za vse virtualne borze, ki ponujajo trgovanje z virtualnimi sredstvi in žetoni, velja enaka regulativa kot za tradicionalne borze, vključno z zahtevo po pridobitvi dovoljenja za opravljanje dejavnosti, ukrepi za kibernetško varnost in politikami za preprečevanje goljufij ter tržnih manipulacij. Opozorilo je sledilo po tem, ko je SEC oglobil lastnika virtualne borze

zaradi opravljanja dejavnosti brez ustreznih dovoljenj, zlorabe sredstev v upravljanju in ker ni prijavil kibernetkega napada na borzo (PWC, 2018, str. 3).

4.4 Drugi regulatorji

13. novembra 2017 je Evropski organ za vrednostne papirje in trge (ESMA) izdal sporočilo za javnost, v katerem je izpostavil tveganja, povezana z ICO, ki so jim izpostavljeni vlagatelji in podjetja: »Zaradi hitre rasti ICO na globalnem trgu in v Evropi se sprašujemo, ali se vlagatelji zavedajo visokega tveganja, ki ga sprejemajo pri vlaganju v ICO. Poleg tega ESMA meni, da podjetja, ki sodelujejo v ICO, svoje aktivnosti izvajajo brez upoštevanja ustrezne in veljavne zakonodaje EU, ki ICO uvršča med finančne instrumente.« Poleg tega ESMA poudarja, da: »[...] bi morala podjetja, ki sodelujejo v ICO, skrbno preučiti, ali spadajo njihove aktivnosti med regulirane aktivnosti. Vsako neupoštevanje veljavnih pravil se šteje za kršitev.« (ESMA, 2017).

Slovenski Odbor za finančno stabilnost (v sestavi Banke Slovenije, Agencije za trg vrednostnih papirjev, Agencije za zavarovalni nadzor ter Ministrstva za finance) je izdal opozorilo vlagateljem v virtualne valute, v katerem opozarja na tveganja pri vlaganju, na katera imetniki pozabljajo. V izdanem opozorilu opozarjajo predvsem na dejstvo, da virtualne valute niso sistemsko regulirane in nadzorovane, zato za vložke nihče ne garantira (OFS, 2017).

5 DAVČNA OBRAVNAVA POSLOVANJA Z VIRTUALNIMI VALUTAMI

FURS (2018) je januarja letos izdal podrobnejši opis davčne obravnave poslovanja z virtualnimi valutami po Zdoh-2, ZDDPO-2, ZDDV-1 in ZDFS, v katerem uvodoma ugotavlja, da je davčna obravnava trgovanja ali poslovanja z virtualnimi sredstvi odvisna od okoliščin posameznega primera. Za namene pravilne davčne obravnave je tako treba ugotoviti, za kakšne vrste dohodek gre (iz kupovanja, prodajanja kreiranja virtualnih valut ali izplačila dohodka).

V nadaljevanju povzemam pojasnila, ki so pomembna za pravne osebe (in ne povzemam davčne obravnave dohodkov fizičnih oseb).

FURS (2018) ugotavlja, da je v skladu z ZDDPO-2 »[...] davčna osnova za davek rezidenta in nerezidenta za dejavnost oziroma posle v poslovni enoti ali preko poslovne enote v Sloveniji, dobiček, ki se ugotovi v skladu z določbami ZDDPO-2 [...].« V 12. členu ZDDPO-2 je določeno, da je dobiček presežek prihodkov nad odhodki, to so prihodki in odhodki, ugotovljeni v izkazu poslovnega izida v skladu z računovodskimi standardi.

To pomeni, da davčna obravnava izvira iz računovodske obravnave zato FURS (2018) dodaja, da »računovodska obravnava sredstev zbranih na podlagi ICO projektov, predvsem z vidika časovnega razmejevanja prihodkov, s strani pristojnih institucij še ni bila posebej pojasnjena. Finančna uprava Republike Slovenije se za to v obravnavanih primerih ravna po obstoječih določilih Slovenskih računovodskih standardov SRS 11 in SRS 15.« To pomeni, da se prihodki in odhodki iz virtualnih valut obravnavajo po splošnih določbah ZDDPO-2, se pa FURS zaveda, da računovodska obravnava virtualnih valut še ni računovodsko pojasnjena, zato je v prihodnje lahko pričakovati tudi spremembe davčne zakonodaje.

Davčna obravnava iz vidika davka na dodano vrednost v skladu z ZDDV-1 se razlikuje glede na dejstva in okoliščine posameznih transakcij.

Rudarjenje virtualnih valut ni predmet DDV, saj nima določenih strank (torej ne obstajata pravno razmerje in vzajemno delovanje med prejemnikom in ponudnikom storitve), ker se nove virtualne valute ustvarjajo v tehnologiji veriženja blokov. Prav tako predmet DDV ni potrjevanje transakcij, ki se opravijo med rudarjenjem, če so tako prejete virtualne valute prostovoljne. V nasprotnem primeru, če je provizija obvezna, je kot takšna predmet DDV, a bi bila tudi ta, v skladu s 4. c) točko 44. člena ZDDV-1 oproščena plačila DDV – kot so tega oproščene transakcije v zvezi s plačili in nakazili (FURS, 2018).

Odbitek DDV pri nabavi strojne in programske opreme za rudarjenje praviloma ni dovoljen, razen če za transakcije velja v prejšnjem poglavju omenjena 4. c) točka 44. člena ZDDV-1. V skladu z določili zakona ima namreč davčni zavezanec pravico do odbitka DDV le, če je nabavljeno blago ali storitve uporabil za namene obdavčenih ali davčno oproščenih transakcij. Pravico do odbitka DDV ima podjetje tako le v primeru, če transakcije potrjevanja virtualnih sredstev, ki niso predmet DDV, opravlja za naročnike s sedežem izven EU. Na primer, storitve, ki jih opravljajo virtualne borze, kjer delujejo kot posredniki med kupcem in prodajalcem, so obdavčene z DDV, saj v praksi ne gre za finančne storitve (FURS, 2018).

Davčna obravnava žetonov je odvisna od tega, ali podjetje ob izdaji žetona že ve, za katere storitve ali proizvode jih bo mogoče zamenjati ali ne. V prvem primeru, ko imajo žetoni že določeno funkcionalnost, saj imetniki z nakupom pridobijo pravico bodisi do uporabe storitve ali izdelka bodisi do donosa (na primer izplačila dividend), je transakcija obdavčena z DDV, pri čemer se ta presoja na ravni posameznega primera. V drugem primeru pa pogoj neposredne povezave med prejetimi sredstvi in opravljeno storitvijo še ni izpolnjen, zato izdan žeton ni predmet DDV. To bo postal šele takrat, ko se bo uporabljal za plačevanje posameznih storitev ali produktov (transakcija bo bodisi obdavčena bodisi oproščena plačila DDV) (FURS, 2018).

Izdani ali porabljeni žetoni so tudi predmet davčnega potrjevanja računov. ZDavPR namreč določa obveznost davčnega potrjevanja računov, za katere davčni zavezanec prejme plačilo v eni izmed oblik gotovine. V skladu s 4. točko zakona je namreč plačilo z gotovino vsako plačilo, ki ni neposredno nakazilo s transakcijskega računa kupca na račun prodajalca, čemur

ustrezajo tudi plačila z virtualnimi valutami in žetoni. Ko žeton torej nastopa v funkciji plačilnega sredstva, je podjetje dolžno račun davčno potrditi (FURS, 2018).

SKLEP

Priljubljenost začetnih ponudb žetonov narašča, razvija pa se tudi tehnologija veriženja blokov. Taksonomija virtualnih sredstev je zato praktična nemogoča, kar bistveno otežuje tudi pripravo smernic za računovodenje. V praksi je obveljalo pravilo, da je potrebno glede na osnovna dejstva in okoliščine oceniti vsako transakcijo z virtualnimi sredstvi posebej in smiselno uporabiti obstoječa računovodska pravila.

V magistrskem delu sem poskušala ugotoviti, kakšna je najprimernejša računovodska obravnava virtualnih sredstev v povezavi z začetno ponudbo žetonov v sklopu obstoječih Mednarodnih standardov računovodskega poročanja, in poiskati usmeritve za pripravo novih standardov računovodskega poročanja. Računovodska obravnava virtualnih sredstev ni jasna, se pa vsi avtorji strinjajo, da bi se virtualna sredstva morala meriti po pošteni vrednosti, s spremembami pripoznanimi v izkazu poslovnega izida. Kljub poenotenemu mnenju avtorjev pa podjetja v praksi uporabljajo različne računovodske usmeritve glede pripoznavanja in merjenja virtualnih sredstev, zavezujoče usmeritve namreč obstajajo le za podjetja, ki za pripravo svojih računovodskih izkazov uporabljajo japonske računovodske standarde.

Podjetja morajo za vsako vrsto virtualnih sredstev najprej razmisliti, zakaj jih imajo in na kakšen način pričakujejo, da bodo z njimi ustvarjala prihodnje gospodarske koristi. Od tega je odvisno, ali se bodo virtualna sredstva merila po nabavni vrednosti ali po pošteni vrednosti, s spremembami bodisi v poslovnem izidu bodisi v vseobsegajočem donosu. Ne glede na pomanjkanje ustreznih usmeritev morajo podjetja v računovodskih izkazih pripraviti pregledna razkritja, s podrobnimi pojasnili glede pripoznavanja in merjenja virtualnih sredstev, jasnimi pojasnili glede virov za izračun poštene vrednosti, z informacijami o gibanju stanja virtualnih sredstev v tekočem letu ter izpostavljenosti tveganjem iz naslova imetja s pojasnilom, kako podjetje naslavlja pomembna tveganja. Pri odločitvah o računovodski obravnavi morajo podjetja slediti usmeritvam v obstoječih standardih.

Ne glede na izbrano računovodsko usmeritev jo mora podjetje dosledno uporabljati. Obvezna so tudi razkritja glede poštene vrednosti virtualnih sredstev, kot jih zahteva MSRP 13. Pozornost je potrebno nameniti tudi zahtevam o razkritjih nefinančnih podatkov, predvsem pojasnilom o namenu virtualnih sredstev in razkritju dejanskih (pomembnih) virtualnih sredstev (na primer bitcoinov), tako zneskovno kot količinsko.

Smiselno se zdi, da podjetja pri izbiri računovodskih usmeritev upoštevajo mnenja odborov za pripravo računovodskih standardov, tudi če (še) ne gre za uradna stališča ali standarde,

vendar naj podjetja do izdaje uradnih stališč ali standardov redno spremljajo dogajanje in poročanje podjetij v praksi, pri čemer naj se osredotočijo predvsem na revidirane računovodske izkaze. Ažurno spremljanje je pomembno, saj (lahko) v praksi zaradi nenehnega razvoja tehnologije veriženja blokov prihaja tudi do spremembe mnenj in usmeritev.

Glede na odzive in dogajanje na trgu zaenkrat še ni pričakovati, da bodo virtualna sredstva popolnoma izpodrinila oziroma prevzela vlogo tradicionalnih plačilnih navad, kot jih poznamo že stoletja. Pomembno vprašanje, povezano z omenjenim dejstvom, pa je, ali se odborom za računovodske standarde res izplača izdati nov računovodski standard za sredstvo, ki, glede na načelo bistvenosti, morda nikoli ne bo dovolj pomembno za računovodske izkaze kot celoto. Menim, da bi bilo, vsaj zaenkrat, bolj smiselno dopolniti določila MRS 38 ali MRS 2 z računovodsko obravnavo dobrin (ang. commodity), saj bi tako računovodske smernice dobili bistveno hitreje in zaradi krajšega časa priprave tudi ceneje, kot če Mednarodni odbor za računovodske standarde prične z novim projektom.

Pred snovalci računovodskih standardov je zahteven projekt vzpostavitve enotne obravnave virtualnih sredstev, ki se mora nanašati tudi na virtualne žetone. Zanimivo obdobje čaka tudi revizijske hiše, ki se bodo morale prilagoditi novim načinom poslovanja, ki se na trgu pojavljajo ter pravilno in pravočasno identificirati tveganja, ki izhajajo iz revidiranja oziroma dajanja zagotovil glede virtualnih sredstev. Tudi svetovalne družbe so in bodo izpostavljene tveganjem, ta izhajajo predvsem zaradi neobstoja regulatornih, davčnih in računovodskih zahtev. Tako uporabniki kot izdajatelji virtualnih sredstev se bodo morali opirati na obstoječe računovodske usmeritve in upati, da se novi standardi, zahteve davčnih organov in druge regulatorne zahteve ne bodo oblikovale v breme uporabnikov in izdajateljev.

Pomembno je torej, da podjetja razmišljajo tako o davčnih in pravnih vplivih začetne ponudbe žetonov kot tudi o računovodskih posledicah izdaje, in to že pred izdajo žetonov. Ker je obravnavana tematika še relativno nova, je priporočljivo tudi, da podjetja poleg pomoči pravnih in davčnih strokovnjakov, ki so v svetu začetnih ponudb žetonov pravzaprav nujni, poiščejo tudi pomoč računovodskih in finančnih svetovalcev, saj so ti navadno, predvsem v primeru mednarodnih podjetij, vpeti v dogajanje pri samem vrhu odborov za računovodske standarde. Pri tem je potrebno poudariti še, da se začetne ponudbe žetonov v nekaterih državah (na primer v Švici in Sloveniji) pojavljajo veliko pogosteje kot v drugih (na primer na Češkem), znanje o obravnavani tematiki pa se bistveno hitreje prenaša v mednarodnih svetovalnih (pravnih, davčnih in računovodskih) družbah.

Prva država na svetu, ki je področje začetnih ponudb kovancev uredila z izdajo novega zakona so Bermudi. Zakon, izdan julija letošnjega leta, podjetjem, ki se odločijo sredstva zbirati prek začetne izdaje žetonov, nalaga predhodno odobritev od bermudskega ministrstva za finance. Pričakovati je, da bodo v bodoče tudi ostali (večji) svetovni regulatorji pričeli izdajati smernice in regulatorne zahteve, tako računovodske kot tiste, ki zadevajo virtualne

borze, kibernetško varnost, preprečevanje pranja denarja in financiranja terorizma, goljufije in poročanje o transakcijah. Gre namreč za zelo aktualno temo, ki je bila obravnavana tudi na vrhu skupine G20, kjer so se pogovarjali o tem, kako v prihodnje globalno urediti spremljanje tveganj, povezanih z virtualnimi sredstvi, in kako se boriti proti pranju denarja in kibernetiskim napadom. Vsako podjetje, ki se ukvarja z virtualnimi sredstvi, se mora torej pripraviti na povečan nadzor in možnost retrospektivnih inšpekcij, tako da v svojih procesih identificira vsa možna (bodoča) tveganja in pristope k njihovemu reševanju. Preventivno bi morali izdajatelji žetonov tako pridobiti ustrezna dovoljenja, slediti obstoječi regulativi in interpretacijam državnih organov, sprejeti in dosledno upoštevati pravila odgovornega ravnanja, pripraviti in izvajati program kibernetške varnosti, ter opraviti vse postopke glede poznavanja strank, predvsem z vidika preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma.

LITERATURA IN VIRI

1. Accounting Standards Board of Japan – ASBJ. (2018). *Practical Solution on the Accounting for Virtual Currencies under the Payment Services Act*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz https://www.asb.or.jp/en/wp-content/uploads/2018-0315_2_e.pdf
2. Australian Accounting Standards Board – AASB. (2016, december). *Digital currency – A case for standard setting activity*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz http://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/AASB_ASAB_DigitalCurrency.pdf
3. Bajuk Mušič, A. (2018). Računovodska obravnava ICO. *IKS*, 42(4), 16 – 23.
4. Banka Slovenije. (2018, marec). *Pogosta vprašanja in odgovori o virtualnih valutah*. Pridobljeno 28. junija 2018 iz <https://www.bsi.si/mediji/1180/pogosta-vprasanja-in-odgovori-o-virtualnih-valutah>
5. Bitcoin Group Ltd. (2015). *Financial report for the period ended 30 June 2015*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz http://static.bitcoingroup.com.au/wp-content/uploads/2016/02/04053458/BGL_FY15-audited-financial-statements-final-signed.pdf
6. Bitcoin Group Ltd. (2018). *Annual Report 2017*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz https://www.bitcoingroup.com/userfiles/downloads/GB2017/bitcoin_group_se_geschaeftsbericht_2017_EN.pdf
7. Blockchain Luxembourg S. A. (2018a). *Confirmed Transactions Per Day*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.blockchain.com/charts/n-transactions?daysAverageString=7&scale=0&timespan=all>
8. Blockchain Luxembourg S. A. (2018b). *Average USD market price across major bitcoin exchanges*. Pridobljeno 12. novembra 2018 iz <https://www.blockchain.com/charts/market-price?timespan=2years>
9. Brito, J. (2013). *Beyond silk road: potential risks, threats, and promises of virtual currencies, Testimony before the Senate Committee on homeland security and*

- governmental affair*. Pridobljeno 12. septembra 2018 iz <https://www.mercatus.org/publication/beyond-silk-road-potential-risks-threats-and-promises-virtual-currencies>
10. Calverly, J. P. (2009). *When Bubbles Burst*. London: Nicholas Brealey Publishing.
  11. Chamber of Digital Commerce. (2017, junij). *Agenda Request – Determining the Appropriate Recognition, Measurement, Presentation, and Disclosure for Digital Currencies and Related Transactions*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz https://fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobnocache=true&blobwhere=1175835064585&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername2=Content-Length&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadervalue2=1273310&blobheadervalue1=filename%3DAR-2017.UNS.001.CHAMBER_OF_DIGITAL_COMMERCE_PERRIANNE_BORING.pdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs
  12. Chartered Professional Accountants Canada – CPA. (2018). *An Introduction to Accounting for Cryptocurrencies*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.cpacanada.ca/-/media/site/operational/rg-research-guidance-and-support/docs/01713-rg-introduction-to-accounting-for-cryptocurrencies-may-2018.pdf?la=en&hash=AB0ED5F8157805E8BBD40F104AF2DC6E2D25DE98>
  13. CoinMarketCap. (2018). *Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization*. Pridobljeno 12. novembra 2018 iz <https://coinmarketcap.com/>
  14. Coinschedule Limited. (2018). *Cryptocurrency ICO Stats 2018*. Pridobljeno 12. novembra 2018 iz <https://www.coinschedule.com/stats.html?year=2018>
  15. CryptoWorld. (2018). *Kaj je tehnologija veriženja podatkovnih blokov ali 'blockchain?'* Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <http://cryptoworld.si/kaj-je-tehnologija-verizenja-podatkovnih-blokov-ali-blockchain/>
  16. Deloitte. (2018). *Blockchain: A technical primer*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www2.deloitte.com/insights/us/en/topics/emerging-technologies/blockchain-technical-primer.html>
  17. Ernst & Young – EY. (2018a). *IFRS: Accounting for crypto-assets*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets/\\$File/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets/$File/EY-IFRS-Accounting-for-crypto-assets.pdf)
  18. Ernst & Young – EY. (2018b). *IFRS: Accounting by holders of crypto assets*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-applying-ifs-accounting-by-holders-of-crypto-assets/\\$FILE/EY-applying-ifs-accounting-by-holders-of-crypto-assets.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-applying-ifs-accounting-by-holders-of-crypto-assets/$FILE/EY-applying-ifs-accounting-by-holders-of-crypto-assets.pdf)
  19. European Banking Authority – EBA. (2014, 4. julij). *EBA Opinion on 'virtual currencies'*. Pridobljeno 12. septembra 2018 iz <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>
  20. European central bank – ECB. (2018a). *Payment and terminal transactions involving non-MFIs: Total number of transactions* Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000001386>
  21. European central bank – ECB. (2018b). *Mnenje o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembah Direktive (EU) 2015/849 o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja ali financiranje terorizma in o spremembah*

- Direktive 2009/101/ES*. Pridobljeno 16. septembra 2018 iz https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/celex_52016ab0049_sl_txt.pdf
22. European Financial Reporting Advisory Group – EFRAG. (2018). *Virtual Currencies*. Pridobljeno 25. septembra 2018 iz <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FMeeting%20Documents%2F1709060810328949%2F07-03%20Issues%20paper%20-%20Virtual%20currencies%20%28ASBJ%20Standard%29%20TEG-CFSS%2018-04-05.pdf&AspxAutoDetectCookieSupport=1>
  23. European Securities and Markets Authority – ESMA. (2017). *ESMA highlights ICO risks for investors and firms*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz https://eiopa.europa.eu/Publications/Other%20Documents/Joint%20ESAs%20Warning%20on%20Virtual%20Currencies_SL.pdf
  24. Finance. (2017). *Če bi pred 7 leti vložili 100 USD v Bitcoin, bi danes imeli 83 milijonov*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.finance.si/8857577>
  25. Finance. (2018, 4. januar). *Slovenski kripto žetoni vredni več kot Telekom Slovenije*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz [https://live.finance.si/41423/\(graf-dneva\)-Slovenski-kripto-zetoni-vredni-vec-kot-Telekom-Slovenije?cctest&src=XNASLPORT&cookie-time=1531080401](https://live.finance.si/41423/(graf-dneva)-Slovenski-kripto-zetoni-vredni-vec-kot-Telekom-Slovenije?cctest&src=XNASLPORT&cookie-time=1531080401)
  26. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (2018, junij). *Davčna obravnava poslovanja z virtualnimi valutami po ZDoh-2, ZDDPO-2, ZDDV-1 in ZDFS (4. izdaja)*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz http://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Davki_in_druge_dajatve/Podrocja/Dohodnina/Drugi_dohodki/Opis/Podrobnejši_opis_3_izdaja_Davcna_obravnavava_poslovanja_z_virtualno_valuto_po_ZDoh-2_ZDDPO-2_ZDDV-1_in_ZDFS.pdf
  27. HotCopper. (2017). *Annual report to shareholders*. Pridobljeno 12. septembra 2018 iz <https://hotcopper.com.au/threads/ann-annual-report-to-shareholders.3725022/#.W50Uks4zaM8>
  28. Houben, R. & Snyers, A. (2018). *Cryptocurrencies and Blockchain*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>
  29. International Accounting Standards Board – IASB. (2018). *Commodity loans and related transactions (staff paper)*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.ifrs.org/-/media/feature/meetings/2018/january/iasb/ap12a-commodity-loans-and-related.pdf>
  30. Leskovec, B. (2017). *Od tulipanov do kripto valut – ekonomski baloni nekoč in danes*. *Odvetnik*, 18(5), 7–11.
  31. *Master Glossary of the Accounting Standards Codification*. (2013, december). Norwalk: Financial Accounting Standards Board.
  32. *MRS 1 Predstavljanje računovodskih izkazov*. (2014, december). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
  33. *MRS 2 Zaloge*. (2013, december). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.

34. *MRS 32 Finančni instrumenti: predstavljanje*. (2014, januar). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
35. *MRS 38 Neopredmetena osnovna sredstva*. (2003, december). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
36. *MRS 7 Izkaz denarnih tokov*. (2017, januar). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
37. *MRS 8 Računovodske usmeritve, spremembe računovodskih ocen in napake*. (2003, december). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
38. *MSRP 9 Finančni instrumenti*. (2017, oktober). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
39. *MSRP 13 Merjenje poštene vrednosti*. (2013, december). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
40. *MSRP 15 Pogodbe s kupci*. (2014, maj). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
41. *Okvirna navodila za pripravljanje in predstavljanje računovodskih izkazov*. (2018, marec). London: Mednarodni odbor za računovodske standarde.
42. Odbor za finančno stabilnost – OFS. (2017). *Opozorilo glede virtualnih valut*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.bsi.si/mediji/1138/opozorilo-glede-virtualnih-valut>
43. Pikon, R. (2018, 3. maj). Kriptostart-up Viberate bo v Ljubljani zgradil 11-nadstropno poslovno stolpnico. *Finance*. Pridobljeno 22. junija 2018 iz <https://manager.finance.si/8933170>
44. PricewaterhouseCoopers – PWC. (2018a). *Carving up crypto: Regulators begin to find their footing*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.sifma.org/wp-content/uploads/2018/04/PwC-Cryptocurrency-Regulations.pdf>
45. PriceWaterhouse – PWC (2018b).Coopers. *Carving up crypto: Regulators begin to find their footing*. Najdeno 28. junija 2018 na spletnem naslovu: <https://www.pwc.com/us/en/industries/financial-services/regulatory-services/library/cryptocurrency.html>
46. Primožič, A. (2013). *Koncept aktivnih trgov kapitala* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
47. Saint Bitts LLC. (2018). Bitcoin.com. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.bitcoin.com/>
48. Slovenska tiskovna agencija – STA. (2018, 14. januar). Rudarjenje bitcoinov v enem letu porabi toliko elektrike kot Argentina? *Dnevnik*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.dnevnik.si/1042797998>
49. Slovenski inštitut za revizijo – SIR. (2018, junij). *Pojasnilo k Slovenskemu računovodskemu standardu 11 (2016): računovodsko izkazovanje žetonov začetne ponudbe*. Pridobljeno 12. novembra 2018 iz http://www.si-revizija.si/sites/default/files/aktualno/pojasnilo_srs_2016-11.pdf
50. TokenData. (2018). Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.tokendata.io/#>
51. Wu, R. (2014). Why we accept Bitcoin. *Forbes*. Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <https://www.forbes.com/sites/groupthink/2014/02/13/why-we-accept-bitcoin/>

52. Zupan, F. (2018, 23. september). *Kaj se dobro leto od evforije dogaja v svetu kriptovalut?* Pridobljeno 23. septembra 2018 iz <http://www.rtv slo.si/gospodarstvo/kaj-se-dobro-leto-od-evforije-dogaja-v-svetu-kriptovalut/466783>